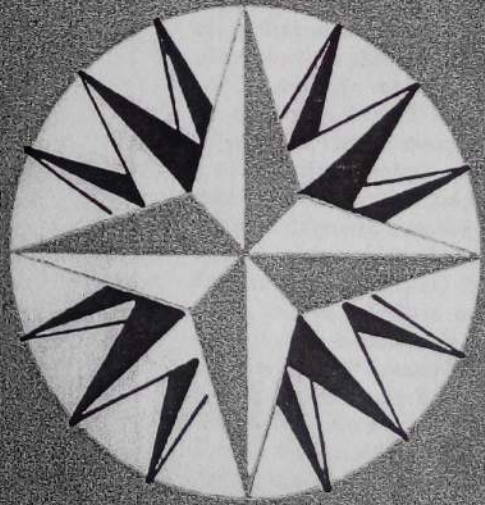

I 26557

Graciliano Ramos
VYPRAHLÉ ŽIVOTY

SVETOVÁ ČETBA SV. 204

SVĚTOVÁ ČETBA

Svazek 204

Graciliano Ramos

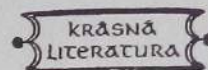
VYPRAHLÉ ŽIVOTY

Z portugalštiny přeložila

Vlasta Havlínová

Stran 140, cena kart. 3,50 Kčs

S Ramosovým vyprávěním dostáváme se do stepí severovýchodní Brazílie, do země dobytka, sužované však téměř pravidelně se opakujícím suchem. Sucho poznamenává tento kraj a ovlivňuje i povahu jeho obyvatel. Jsou odolní, houževnatí, dovedou snášet hlad i žízeň a poctivě se do nejzazších možností starají o dobytek, který je majetkem nějakého vzdáleného pána. Při své negramotnosti a zděděné pověrčivosti i pokoře si jen pozvolna a zatím neurčitě začínají uvědomovat, že jsou přece jen něčím víc než jedním z pánových dobytčat a jaké krivdy se na nich společnost dopouští. Do prostého a skoro ještě pudového myšlení a jednání těchto lidí nám dává Ramos hluboko proniknout. Pastevec Fabián se svou manželkou, dvěma klučky a fenkou jsou hlavními a téměř jedinými postavami tohoto díla a jejich život je zde zachycen v celé své bezprostřednosti, ve svém těsném sepětí s přírodou. Ramos dokázal svým dílem, že těmto lidem nejen rozumíme, ale že se vžíváme do jejich trampot i skrovných radostí, že se nám stávají blízkými. A právě to, že se autorovi podařilo vyvolávat v čtenáři tyto citové vztahy, je zároveň přesvědčivým důkazem jeho velkého umění.

GRACILIANO RAMOS

(1892—1953)

patřil k nejvýznamnějším představitelům moderní brazilské literatury. Pocházel ze zchudlé statkářské rodiny a už v mladých letech se pokoušel uchytit v Rio de Janeiru jako novinář i spisovatel. Literární proslulosti se však dočkal teprve tehdy, když jako venkovský starosta poslal nadřízeným úřadům velmi originální, ale pravdivou zprávu o poměrech ve své obci. Zprávu otiskly všechny časopisy a tím vznikl všeobecný zájem i o Ramosovo dílo literární. Za Vargasovy diktatury byl Ramos r. 1936 zatčen a několik let vězněn. Roku 1952, rok před svou smrtí, podnikl cestu do SSSR a ČSR.

Ramosova tvorba není rozsáhlá; tvořil ji pouze čtyři romány, „Caetés“, vydány r. 1933, „São Bernardo“ (Svatý Bernard, 1934), „Angústia“ (Úzkost, 1936) a „Vidas secas“ (Vyprahlé životy, 1938), dále soubor povídek „Insônia“ (Nespavost) a několik knih autobiografických, hlavně „Infância“ (Dětství) a čtyřdílné „Memórias do carcere“ (Vzpomínky z vězení).

Graciliano Ramos

VYPRAHLÉ ŽIVOTY

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNE LITERATURY, HUDBY A UMĚNÍ

Praha 1959

I 26557/204

Přeložila
Vlasta Havlínová

345/59
869.0a - ZAMN-2
14 - 1784 - 59
FILOSOFICKÁ FAKULTA
Katedra filologie
Brno, Grahova č. 7.

NĚKOLIK POZNÁMEK
O AUTOROVI „VYPRAHLÝCH ŽIVOTŮ“

Třebaže za svého života zavítal Graciliano Ramos i do naší země, je u nás jako autor doposud úplně neznámý a překladem „Vyprahlých životů“ dostává se do naší literatury po prvé. V jeho brazilské vlasti je však jeho dílo vysoko oceňováno a dosáhlo významného uznání i v několika cizích zemích, do jejichž jazyka byly některé jeho spisy přeloženy. Ramosova literární tvorba není rozsáhlá — napsal celkem čtyři romány, soubor povídek a několik knih vzpomínkových — a přece v ní svým jedinečným a neopakovatelným způsobem vyjádřil kus brazilské skutečnosti, která je pro jednu oblast této rozlehlé země typickou. A zachytil ji s uměleckou silou a přesvědčivostí, která zaujme a strhne i čtenáře cizího.

Graciliano Ramos se narodil 27. října 1892 v Quebrangulu ve státě Alagoas. Je to brazilský sever, země dobytka, plantáží, osamělých dvorců i osamělých srdcí, země, kde se z hojnosti a bohatství přechází naráz do nejhorší bídě, země, kde se dosud a velmi často setkáváme s primitivností, která zde však neznamena rájskou nevědomost a blažený život v přírodě, nýbrž nerovný zápas bezbranného člověka,

jednou s přírodou, podruhé se zaostalostí. A právě tato oblast výrazně ovlivnila základní rysy lidské i umělecké osobnosti Ramosovy.

Jeho životní i spisovatelská dráha se rozvíjela nerovnoměrně a bylo na ní hodně zákrutů. Začínal jako obchodník, pokoušel se o poesii, jeden čas byl korektorem v novinách, pak i vesnickým starostou. A ve všech těchto obdobích poznává nejrůznější lidi, věci, prostředí a z těchto bohatých zážitků a zkušeností vytváří později postavy a prostředí svých románů, v nichž zachycuje i trpkou příchut' života, s jakou se v Brazílii často setkával.

Neklid, hledání a pochybnosti provázely Ramose po celý život. Neklidem bylo poznamenáno i jeho dětství. Neklidem — a suchem, tragédií, která periodicky zasahuje do života všech obyvatel brazilského severovýchodu. Sucho připravilo Ramosova otce o dobytek a úrodu, ale v jeho vlastním srdci zanechalo hlubokou zkušenost, která později ožila ve „Vyprahlých životech“.

Rodina Ramosových se několikrát stěhuje, otec se z pěstitele dobytka stává malým obchodníkem a připravuje na toto povolání i svého syna. Avšak stísněné, malé a malicherné poměry provinciálního městečka vyhánějí roku 1914 mladého Ramose ven. Jde hledat štěstí do Rio de Janeira. Žije v nejbídnějších pensíoních, protlouká se jako pomocný korektor několika časopisů. Vydržel v Riu rok. Pak se znovu vrátil na

sever do Palmeiry dos Indios, k rodině. Tam se také oženil, začal pracovat v otcově podniku a zdálo se, že se usadil. K tomu je však zapotřebí poklidu duše a ten Ramosovi chybí. Hodně čte. Hodně studuje. Všimá si, co se děje kolem. Dychtivě sleduje události ve světě, zejména v Rusku. Přemýšlí a tajně, pod pseudonymem, píše do místních novin. Získá si úctu svých spoluobčanů, platí za člověka sčtělého a moudrého. A tu se přihodilo něco, co mělo nepředvídatelné důsledky pro celý jeho další život; v Palmeire dos Indios byl zavražděn starosta a v řádných volbách byl na jeho místo zvolen Ramos.

Jako každý poctivý funkcionář posílá po uplynutí správního období nadřízeným úřadům zprávu o činnosti. Ramosova zpráva je jedním z nejpozoruhodnějších dokumentů, jaké kdy byly napsány. Ramos se vůbec neohlíží na to, jak se takové zprávy píší a co se od nich očekává. S otevřeností, která vyrazila jeho nadřízeným dech, píše o neschopnosti, hlouposti, chytračení a tuposti, s kterými se ve svém úřadě setkal. Nic nepřikrašluje, ani nezveličuje. Nešetří nikoho, ani sám sebe. Vysmívá se těžkopádné úřední mašinerii. Nikoho před ním nenapadlo tak dokonale setřít nános návyků ve veřejném životě, odvěký nános, pod nímž se často ztrácel zdravý lidský rozum.

Ramosova zpráva proběhla všemi krajskými novinami, přetiskovaly ji i časopisy v Rio de Janeiru a všude vyvolávala rozruch, souhlas i nesouhlas,

obdiv i odsouzení — a také pozornost a zvědavost literární veřejnosti. Neboť Ramos se v této zprávě projevil nejen jako originální starosta, ale ukázal se v ní i jeho neobyčejný talent literární. A to byl počátek jeho spisovatelské proslulosti. Dostal nabídky na spolupráci s časopisy a s velkým zdjmem byly pak přijaty i jeho romány.

Jeho první román „Caêtes“ měl námět z historie brazilských Indiánů, a přestože byl napsán už roku 1926, vyšel teprve roku 1933. Za rok nato vychází román „São Bernardo“ (Svatý Bernard), za další dva roky psychologický román „Angústia“ (Úzkost) a roku 1936 „Vidas secas“ (Vyprahlé životy). K vydávání svých knih odhodlával se Ramos vždy velmi těžce: nikdy s nimi nebyl úplně spokojen, stále je upravoval a předělával, a teprve existenční starosti ho obyčejně přinutily, aby je přece jen už poslal nakladateli.

Rok 1936 znamená další významný mezník v Ramosově životě. V té době pracoval v školním odboru veřejné správy; bylo to v době Vargasovy diktatury a Ramosovo pokrokové smýšlení dráždilo četné jeho nepřátele v úřadech. Pro podezření z účasti na hnutí spjatém se jménem „rytíře naděje“ Luise Carlose Prestese byl nakonec zatčen. Znamenalo to několik let morálního i fyzického utrpení, kdy byl vláčen po špinavých koncentracích a vězencích, a nakonec předán do „polepšovny“ v Rio de Janeiru. Ramosovo chatrné zdraví, otrávené těžkou operací

žaludku těsně před zatčením, dostalo v těžkých podmínkách těchto let další ránu, z níž se Ramos už pak nikdy nevzpamatoval. Tuto dobu živoření a pokřování, ale i přátelství a solidarity zachytil později ve svých čtyřdílných „Vzpomínkách z vězení“ (Memórias do carcere), jejichž poslední kapitolu už nedopsal.

Po propuštění na svobodu nevrací se už Ramos na rodný sever, ale zůstává v Riu, aby „opravoval novinářům pravopis“, jak sám říkal. Vedle novin pracuje i ve školství. Jeho jméno se vyslovuje stále častěji, kdykoliv se mluví o moderní brazilské literatuře. Spisovatelka Raquel de Queiroz o něm napsala: „Kdybychom v nějaké přírodní nebo politické katastrofě přišli o celou brazilskou literaturu a zůstalo by z ní jen dílo Ramosovo, stačilo by to k jejtmu ospravedlnění.“

V posledních letech svého života se Ramos stal předsedou Svazu brazilských spisovatelů.

K jeho literárnímu dílu patří ještě kniha vzpomínek z dětství „Infância“ a soubor povídek „Insônia“ (Nespavost). Poslední dvě Ramosova díla, zmíněné již „Vzpomínky z vězení“ a „Viagem“ (Cesta), v níž líčí svou cestu do ČSR a SSSR, kterou podnikl roku 1952, vyšly už jako díla posmrtná. Ramos zemřel v necelých sedemdesáti letech 20. března 1953 Rio de Janeiru.

Graciliano Ramos je vyhraněná osobnost jako člověk i jako spisovatel. Byl nesmírně plachý, skromný

a civilní, nenáviděl kudrlinky a kličky společenských zvyklostí a vždy se bránil osobní slávy. Typickou vlastností jeho díla je strohá a nepřikrášlená pravdivost, pokud jde o obsah, a jí odpovídající naprostá preciznost a úspornost po stránce formální. Jeho přátelé vyprávějí, jak často se Ramos mučil celé dny, než našel obrat nebo výraz, který by ho uspokojil.

V románě „Vyprahlé životy“ najdeme všechno, co je pro Ramosovu tvorbu příznačné: důvěrnou znalost materiálu, hluboké pochopení člověka, mistrovskou sevřenou formu. Námět k tomuto dílu si vzal autor ze svého rodného severovýchodu. Periodicky se opakující sucho vytváří v tamních končinách i zvláštní dvojitý ráz krajiny: v době deštů jsou to pláně s bujnou vegetací, ale v době sucha se mění v poušť. A sucho vytváří i zvláštní rysy v povaze lidí, kteří zde žijí. Brazilština má pro ně dokonce samostatné označení — sertanejos — podle unitrozemské stepi (sertão), která je jim domovem. Tito většinou negramotní a pověrám podléhající pastevci nebo drobní nájemci půdy jsou velmi výrazným typem v přepestré brazilské paletě lidských charakterů. Sucho považují za nutné zlo, proti němuž nelze bojovat. Raději se sami přizpůsobí rozpukané stepi, podobní uschlým pahýlům, houževnatí, odolní. V době sucha dokáží být naživu téměř z ničeho: jedí kůru stromů a palmovou dřev; vyschlé kořeny roztloukají na mouku, z níž dělají kaši a placky; sbírají kaktusové plody, jimž říkají

„indiánské fíky“, i nejrůznější plody divokých stromů a rostlin, třebaže některé z nich obsahují i jedovaté látky. Fabián a jeho rodina z „Vyprahlých životů“ jsou dokonalými představiteli těchto tichých hrdinů, kteří přilnuli k půdě, jež jim nepatří. Teprve když jsou jejich fyzické i morální síly podlomeny, odhodlávají se k strastiplné pouti, teprve pak opouštějí step a vydávají se na cestu za vládou a lidmi, s nimiž by se o svou bídu rozdělili. Říká se jim pak „retirantes — ustupující“, jako by patřili k velké armádě, poražené suchem.

Když se jim podaří přežít tento bledný, hladem provázený ústup a douléci se až do vesnice, městeček a měst, kde je voda, představují pro veřejnou správu obtížný problém, který se řeší jakýmsi velkými koncentračními tábory. A tam se pak stávají snadnou kořistí epidemii — úplavice, tyfus, malárie je kosti po desítkách. A přesto se po tom všem při první zprávě o dešti znovu vracejí do své stepi.

Sertanejo je ovšem i prazvláštní typ sociální. Ve svém vývoji ustrnul někde ve feudalismu. Robotuje pro vzdáleného pána, který si žije v pohodlí někde ve městě a vlastní obrovské plochy půdy, třebaže je někdy ani neviděl. Za výsadu, že si na kousku této půdy smí postavit z tyčí a bláta chalupu a zasít něco kukuřice a fazolí, hlídá sertanejo pánův dobytek. Jeho poctivost je příslovečná: třebaže široko daleko není nikoho, kdo by jej kontroloval, přece mu ani v největší bídě nenapadne, že by mohl pánovi upřít nějaký přírůstek na

dobytku. Sám ze své práce nikdy nic nemá. Uznává pánovu moc, je smířen s vědomím, že on sám je jenom „mezek“, takřka jedno z pánových dobytčat, ale přece jen přes všechnu negramotnost a zděděnou pokoru začíná už občas pocítovat křivdu, která je na něm páchána.

Neméně výraznou postavou „Vyprahlých životů“ je i Fabiánova družka, matka Viktorie. Ramos v ní opravdu přesvědčivě vystihl statečnou a drsnou ženu brazilských stepí, již nechybí ani přirozená inteligence. Stejně hluboce se spisovatel užívá i do duše obou Fabiánových synků a kapitola věnovaná psí dušičce Baleiině je drobný literární skvost.

Ramos má ve svých románech vždy jeden hlavní cíl: ukázat člověka v pravdivém světle. Ukázat ho bez příkras a okolků, se všemi chybami, vášněmi i ctnostmi. S dokonalou znalostí detailů postaví své hrdiny do jejich vlastního prostředí, které je často mučí a zotročuje a způsobuje, že se cítí maličkými a pokořenými. Jejich duševní reakce na vnější popudy jsou vystiženy s neobyčejnou psychologickou jemností, takže i čtenář těmto uzavřeným postavám důvěrně porozumí a pochopí i jejich primitivní, často pouze pudový způsob jednání. A od pochopení je už jen krok k tomu, aby se mu staly blízkými, aby si je zamiloval. A v tom je právě největší přínos tohoto Ramosova díla.

Vlasta Havlínová

VYPRAHLÉ ŽIVOTY

Stěhování

Na zarudlé planině se rýsovaly dvě zelené skvrny cicimkových stromů. Nešťastníci putovali celý den, byli unaveni a hladovi. Obvykle ušli málo, ale protože si dostatečně odpočinuli na písčité vyschlé řeky, postoupili o dobré tři míle. Už několik hodin hledali stín. Mezi holými větvemi prořídle stepi objevilo se v dálce listoví cicimků.

Vlekli se k nim pomalu: matka Viktorie s mladším hošíkem, který jí visel obkročmo na boku, a s plechovou truhlicí na hlavě, vrávorající, napsupený Fabián, přes plece brašnu, s bandaskou připevněnou řemenem k opasku, s puškou předovkou na rameni. Starší hoch a psice Baleia šli vzadu.

Cicimky se přibližovaly, vzdalovaly, mizely. Starší hoch se dal do pláče, sedl si na zem.

„Vstaň, zatracený kluku,“ křikl na něho otec.

Když to nepomohlo, přetáhl ho pouzdrem, v němž míval za pasem uložen velký nůž. Ale dítě jen umíněně zatřepalo nohama, pak se uklidnilo, lehlo si, zavřelo oči. Fabián je ještě několikrát pleskl a čekal, že se zvedne. Když se tak nestalo, rozhlédl se rozzlobeně na všechny strany a tiše klel.

Kolem dokola nebylo nic než neurčitě červená step, v níž se tu a tam objevovaly bílé skvrny koster. Nad dodělávajícími dobytčaty vysoko kroužili černí supi.

„Vstaň, spratku!“

Mrňous se ani nehnul a Fabián měl chuť ho zabít. Bylo mu těžko u srdce, chtěl učinit někoho zodpovědným za své neštěstí. Sucho se mu zdálo nutností — a umíněnost dítěte ho popouzela. Tahle ta hromádka neštěstí jistě za nic nemůže, ale překáží v pochodu a pastevec musí dojít, kam, neví.

Měli za sebou cesty plné trní a drobného kamení, celé hodiny šlapali podél řeky po vyschlém a rozpuhaném blátě, které pánilo do nohou.

Venkovanovou usouzenou hlavou bleskl nápad, že by měl dítě v té pustině zanechat. Pomyslně na supy, na kostry, nerozhodně se podrbl v rezatém špinavém vousisku, rozhlédl se po okolí. Matka Viktorie vysunula ret, naznačila neurčitě směr a několika hrdelními zvuky ujistila, že už jsou blízko. Fabián zastrčil nůž do pouzdra, připevnil ho k opasku, dřep si, nahmatal tep dítěte; leželo skrčené, s koleny přitáženými k žaludku, studené jako mrtvolka. Tu hněv přešel a Fabiánovi ho bylo líto. Nemůže zanechat to holátko na pospas stepní zvěři. Dal pušku matce Viktorii, vysadil si hocha na ramena, vstal, přidržel ručičky, které se mu bezvládně

klátily na prsou, tenké jako hůlky. Matka Viktorie schválila toto uspořádání, znovu cosi zachroptěla a ukázala na neviditelné cicimky.

A putování pokračovalo, ještě pomaleji, ještě vlekleji, v úplném tichu.

Psice Baleia, nyní bez společníka, zaujala místo v čele skupiny. Vychrtlá, s vystouplými žebry, běžela, těžce oddechujíc; jazyk jí visel z huby. A čas od času se zastavila a čekala na ty, kteří se opožďovali.

Ještě včera jich bylo šest živých, počítá-li se papoušek. Ubožák, skončil na říční písčíně, když odpočívali u kalužiny: na vystěhovalce příliš dolehl hlad a nikde ani stopy po potravě. Baleia povečeřela přítelovy běhy, hlavu a kosti a zapoměla na to. Kdykoliv se teď zastavovala, utkvívala lesklými zornicemi na známých předmětech a divila se, že nevidí na plechové truhlici malou klíčku, kde pták jen těžko udržoval rovnováhu. I Fabián ho občas postrádal, ale hned se upamatoval, jak to bylo. Marně slídl po nějakých kořínkách: zbytek mouky dojedli, nebylo slyšet jediného zabučení dobytčete ztraceného v stepi. Matka Viktorie posedávala na zemi, zkříženýma rukama si přidržovala kostnatá kolena a myslila na dávné události, které spolu nesouvisely: svatební veselice, pastevecké slavnosti, devítidenní pobožnosti, všechno bez ladu a skladu. Vzpamatoval ji nepříjemný

skřek, uvědomila si skutečnost a papouška, který zuřivě přecházel, nohy jako v bačkorách, směšný na pohled. Rozhodla se náhle, že si z něho udělají oběd, a ospravedlňovala se sama před sebou tím, že je němý a k ničemu. Musel být němý. Rodina obyčejně mluvila málo. A po té pohromě žili všichni ztichlí, zřídka utrousili krátké slovo. Lora halekávala, pobízela neviditelný dobytek a štekávala, jak to odposlouchala od psic.

Skvrny cicimků se opět objevily, Fabián zrychlil krok, zapomněl na hlad, únavu a rány. Podpatky jeho sandálů byly sešlapané a řemínky mu udělaly bolestivé odřeniny mezi prsty. Paty, tvrdé jako rohovina, pukaly a krvácely.

V ohybu cesty zahlédl kousek plotu; naplnila ho naděje, že najde jídlo. Bylo mu do zpěvu. Vydal chraptivý, strašidelný zvuk. Umlkl, aby neplýtvat silami.

Odbočili od řečiště, dali se podél plotu, vylezli na kopeček, došli k cicimkům. Už dlouho neviděli stín.

Matka Viktorie uložila děti, které padly na zem jako kus dřeva, a přikryla je hadry. Starší hoch se přikrčil na suchém listí, s hlavou opřenou o kořeny stromů; když přešla závrať, která ho sklátila, usínal a zase se probouzel. A když otevřel oči, mlhavě rozpoznával blízký pahorek, několik kamenů, volskou káru. Psice Baleia se stočila u něho.

Byli na dvoře statku, který nejevil známky života. Ohrada opuštěná, kozí chlívek pobořený a také opuštěný, pastevcovo obydlí zavřeno, všechno mluvilo o zpuštění. Dobytek určitě uhynul a obyvatelé utekli.

Marně se Fabián namáhal zaslechnout cinknutí zvonce. Přiblížil se k domku, zatleskal, pokoušel se vyvrátit dveře. Když se to nepovedlo, prolezl plůtkem, plným uschlých rostlin, obešel opuštěnou rozvalinu, dostal se na zadní dvorek, uviděl prázdné hliniště, skupinu zvadlých sapanů, turecký stromek, pokračování plotu ohrady. Vyšplhal se na podpěru v rohu, rozhlédl se po stepi, v níž se hromadily kostry a černali supi. Slezl a začloulal kuchyňskými dveřmi. Rozmrzeně se vrátil, postál chvíli v přístřešku s úmyslem, že sem uloží rodinu. Když se však vrátil k cicimkům, děti už spaly a nechtěl je budit. Šel nasbírat palivo, z kozího chlívku přinesl náruč dřeva napolo vyhlodaného od mravenců, vyrval několik uschlých bromelií a připravil všechno na ohniště.

Vtom vztyčila Baleia slechy, zavětrila, ucítila pach divokých morčat, chvíli čenichala, pak je vyslídila na protějším kopci a vyrazila.

Fabián ji sledoval zrakem a užasl: nad kopcem plul stín. Dotkl se ženiny paže, ukázal na nebe, oba chvíli s námahou zírali do slunečního jasu. Utřeli slzy, přitulili se k dětem, povzdechli, přikrčili se;

báli se, že se mrak rozplyne, pohlcen strašnou modří, onou modří, která lidi oslepuje a dohání k šílenství.

Dni nadcházely a dni pohasínaly. Noci zahalovaly zem znenadání. Blankytná poklice se nížila, temněla, lomena pouze červánky západu.

Nepatrní, ztracení ve vypálené poušti, přimkli se uprchlíci k sobě, dali dohromady svou bídu a svou úzkost. Fabiánovo srdce tlouklo těsně vedle srdce matky Viktorie, unavené objetí spojilo hadry, kterými byli přikryti. Přemohli slabost, odtáhli se zahanbeně, bez odvahy znovu čelit ostrému světlu, plni obav, že přijdou o naději, která je živila.

Podřimovali a vzbudila je Baleia, která nesla v zubech morče. Všichni vstali a křičeli. Starší hoch si mnul víčka, zaháněje zbytky snu. Matka Viktorie hubičkovala Baleiu na čenich, a protože byl zakrvácen, využila toho polibku a olizovala krev.

Je to ubohoučká kořist, ale oddálí smrt rodinky. A Fabián chce žít. Odhodlaně se podíval na nebe. Mrak vzrostl, nyní přikrývá celý kopec. Fabián se sebejistě rozkročil, zapomněl na odřeniny, které mu mrzачily prsty u nohou a paty.

Matka Viktorie prohrabala truhlici, hoši si šli ulomit rozmarýnovou halouzku, aby si udělali špejle. Baleia s nataženými sluchy, nehybnou oháňkou a vzpřímenýma předníma nohama byla ve

střehu. Čekala na podíl, který jí připadne, pravděpodobně kosti zvířete a snad i kůže.

Fabián vzal bandasku, sestoupil z kopce, zamířil k vyschlé řece; v dobytčím napajedle našel trochu bahna. Odhrabal rukama písek, počkal, až se objeví voda, sklonil se a dlouze pil. Když uhasil žížeň, natáhl se bradou nahoru a díval se na hvězdy, které se začínaly objevovat. Jedna, dvě, tři, čtyři, je tam mnoho hvězd, na nebi je víc než pět hvězd. Západ se pokryl mráčky — a bláznivá radost naplnila Fabiánovo srdce.

Pomyslíl na rodinu, dostal hlad. Při chůzi se pohyboval jako nějaká věc, po pravdě řečeno nelišil se příliš od třtinového mlýnu kmotra Tomáše. Teď, natažen na zemi, tiskl si ruce na břicho a cvakal zuby. Co se asi stalo s třtinovým mlýnem kmotra Tomáše?

Znovu se podíval k nebi. Mraky houstly, vyšla luna, velká, bílá. Určitě bude pršet.

Kmotra Tomáše také vyhnalo sucho a mlýn teď stojí. A on, Fabián, je jako ten mlýn. Neví proč, ale je. Jedna, dvě, tři, víc než pět hvězd je na nebi. Kolem měsíce je mléčné kolo. Bude pršet. Dobrá. Step oživne, zbyteček dobytka se vrátí do ohrady a on, Fabián, se stane pastevcem na tomto opuštěném statku. Kostěná srdce zvonců oživí samotu. Chlapci, tlustí a červení, si budou hrát v kozím chlívků, matka Viktorie bude nosit šumné

sukně. Kravky zabydlí ohradu. A step se celá zazelená.

Vzpomněl si na děti, ženu a psa, žízňící tam nahoře pod cicimkem. Vzpomněl si na mrtvé morče. Naplnil bandasku, napřímil se a opatrně se vzdaloval, aby tu odpornou vodu nerozlil. Vylezl na kopeček. Mírný vánek rozkýval svícnové kaktusy. Nové vzrušení. Cítil, že se step zachvěla, že ožily haluze a uschlé listí.

Došel. Postavil bandasku na zem, podepřel ji kameny, napojil rodinu. Pak si sedl na bobek, prohrabal brašnu, vytáhl křesadlo, zapálil kořeny bromelií a nadouval vpadlé tváře, aby rozdmychal oheň. Zaplápolal plamenný jazýček, vyšlehl, zbarvil mu opálenou tvář, rezatá vousiska, modré oči. Chvilinku nato se na rozmarýnové špejli kroutilo a syčelo morče.

Všichni jsou šťastni. Matka Viktorie se oblékne do široké sukně s kyticemi. Povadlá tvář matky Viktorie omládne, splasklý zadek matky Viktorie se zakulatí, červené šaty matky Viktorie vzbudí závist ostatních vesničanek.

Měsíc rosl, mléčný stín rosl, hvězdy bledly v bělosti, která naplňovala oblohu. Jedna, dvě, tři, teď je na nebi jen málo hvězd. Blízký mrak zastínil kopec.

Statek oživne — a on, Fabián, bude pastevcem, bude, tak říkajíc, pánem tohoto světa.

Skromňoučký majetek ležel na zemi: puška předovka, brašna, bandaska na vodu a malovaná plechová truhlice. Oheň praskal.

Morče se škvířilo nad žhavým popelem.

Vzkříšení. Do smutných tváří matky Viktorie se vrátí zdravá barva. Hoši se vyválejí v kypré půdě chlívku. Kolem dokola budou cilinkat zvonce. Step se zazelená.

Baleia se dívala do žhavého popela a vrtěla ocasem. A protože se nemohla účastnit všech těch věcí, trpělivě čekala na chvíli, až se pustí do kostí. Pak půjde spat.

Fabián

Fabián léčil ryšavou jalovičku, kterou trápili červi; zaříkával její stopu. Měl s sebou v brašně lahvičku s kreolinem, a kdyby byl na dobytče přišel, byl by je ošetřil podle zvyklostí. Nenašel je, ale zdálo se mu, že rozpoznává jeho šlápoty na písku. Sehnul se, zkřížil na zemi dvě dřívka a odříkal modlitbu. Jestliže dobytče neuhynulo, vrátí se do ohrady, neboť modlitba je mocná.

Když splnil Fabián povinnost, zvedl se a s pokojným svědomím se pustil k domovu. Došel na břeh řeky. Sypký písek ho unavoval, ale zde, na uschlém blátě, dělaly sandály klapky klapky. Ramena mu tížily zvonce, zavěšené na řemenech; jejich srdce vydávala dutý zvuk. Dal hlavu na stranu, nahrbil se a mával rukama nalevo, napravo. Byly to zbytečné pohyby, ale pastevec, jeho otec, děd a jejich praotcové si zvykli prolézat úzkými průseky v stepi a rozhrnovat rukama křoví. A jeho synové začínali už napodobovat dědičné gesto.

Klapy klapky. Tři páry sandálů klapaly po rozpuštěném blátě, které bylo na povrchu suché a bílé, uvnitř černé a měkké. Bahno na břehu řeky se pod dopadem sandálů houpalo.

Psice Baleia běžela vpředu. Šla po čichu za ryšavou jalovičkou, ztracenou v stepi.

Fabián byl spokojen. Ano prosím, usadil se.

Dorazil v takovém stavu, kdy rodina pojídala kořínky a umírala hladu. Padl na konci dvorku pod cicimkem. Potom se ujal opuštěného obydlí. On, žena děti, podobní myškám, zvykli si na tmavou komůrku — a vzpomínka na uplynulé utrpení bledla.

Pevně vykročil po rozeschlé zemi; vytáhl ostrý nůž a odstranil špínu, kterou měl za nehty. Z brašny vyňal kousek tabáku, nasekal ho, ubalil do kukuřičné slámy cigaretu, zapálil si křesadlem a dal se spokojeně do kouření.

„Fabiáne, jsi chlap,“ vyrazil nahlas.

Ovládl se, zpozoroval, že jsou hoši nablízku, jistě jim bude divné, že mluví sám k sobě. A vlastně není chlap: je jenom takový mezek, kterému byl svěřen k hlídání cizí majetek. Má rudý, opálený obličej, modré oči a ryšavé vousy a vlasy, ale poněvadž žije na cizím pozemku, stará se o cizí dobytek, strhává v přítomnosti bělochů klobouk s hlavy, hrbí se a považuje se za mezka.

Rozhlédl sesobavou, že kromě hochů ještě někdo uslyšel jeho neuvážlivou větu. Opravil ji a zamumlal:

„Jsi chlapík, Fabiáne.“

Na to může být pyšný. Ano prosím, chlapík, který si dovede poradit v těžkostech.

Přišel v tak zbědovaném stavu — a tady ho máte, silného, div ne tlustého, jak si pokuřuje cigaretku ze slámy.

„Chlapík, Fabiáne.“

To je. Přivlastnil si tu chalupu, protože neměl, kam by kosti složil, přečkal několik dnů o kořenech imbu a několika semenech divokého fazolu. Přišla bouřka. A s ní statkář, který ho vyhodil. Fabián dělal, jako by nerozuměl, a huhňavě nabídl své služby. Při tom se škrábal na zápěstí a rozpačitě se usmíval. Tak rád by zůstal. A pán ho přijal a vydal mu značkovací železka.

Teď je Fabián pastevcem a nikdo ho odsud nedostane. Vypadá jako zvíře, žije v brlohu jako zvíře, ale zapustil kořeny, usadil se. Podíval se na bodláčí a svícnové kaktusy. Je silnější než tohle všechno, je jako sapany a ebenovníky. On, matka Viktorie, oba hoši a psice Baleia jsou srostlí se zemí.

Klapy klapy. Sandály klapají o rozeschlou zemi. PASTEVEC jde nahrbeně, klátí bezvládně pažemi, nohy jako dva oblouky. Podobá se opici.

Zasmušil se. Považovat se za srostlého s cizí zemí! Omyl. Jeho údělem je bloudit světem, chodit bez cíle sem a tam, jako věčný Žid. Tulák, kterým smýká sucho. Tudy jen prochází, je tu hostem. Ano, hostem, který se zdržel příliš dlouho, přilnul k chalupě, k ohradě, ke kozímu chlívku, k cicimkovému stromu, který jim jedné noci poskytl přístřeší.

Zaluskal prsty. Psice Baleia byla skokem u něho

a olizovala mu velké chlupaté ruce. Fabián se nad její přítomností rozněžnil:

„Jsi chlapík, Baleio.“

Žil daleko od lidí, rozuměl si dobře jen se zvířaty. Tvrdými chodidly mohl chodit po trnech a necítil, jak je zem rozpálená. Když seděl na koni, splynul s ním, přilepil se na něho. A mluvil zpěvavou, jednoslabičnou hrdelní řečí, které kůň rozuměl. Pěšky moc neušel. Kymácel se ze strany na stranu, vratký, pokřivený, ošklivý. K lidem se někdy obracel stejnou řečí, jako mluvil se zvířaty, — výkřiky a napodobivými zvuky. Vlastně mluvil málo. Obdivoval se dlouhým a obtížným slovům městských lidí, marně se pokoušel některá napodobit, ale věděl, že jsou neužitečná a možná i nebezpečná.

Jeden z hochů se přiblížil a cosi se zeptal. Fabián se zastavil, svažtil čelo a s otevřenými ústy čekal, až bude dotaz opakován. Když nepochopil, co syn chce, vyhuboval mu. Chlapec začíná být moc zvědavý, moc drzý. Bude-li tak pokračovat a plést se do věcí, do nichž mu nic není, kam to povede? Zhurta ho odbyl:

„Ti uličníci mají nápady...“

Nedokončil myšlenku, ale poznal, že udělal chybu. Rozpomenul se na své vlastní dětství a viděl drobného, slabého hošika v umouněné a roztrhané košilce, jak doprovází otce na pole a marně se vyptává. Zavolal syny, mluvil o bezprostřed-

ních věcech, snažil se upoutat jejich pozornost. Tleskl do dlaní:

„Chyť ji, chyť ji!“

Psice Baleia vběhla do plevele a bodláčí a slídila po ryšavé jalovici. Po několika minutách se zklamaně a smutně vrátila se staženým ocasem. Fabián ji chlácholil a hladil. Chce jen poučit hochy. Je dobře, aby věděli, že se to dělá takto.

Přidal do kroku, opustil suchý říční jíl, došel k cestičce, která vedla na dvorek. Šel s neklidem, v modrém oku stín. Jako by se najednou v jeho životě cosi přetrhlo. Musí promluvit se ženou a zaplašit ono znepokojení; musí naplnit koše, hodit dobytku kusy kaktusů. Na štěstí vyléčil jalovičku zařikáním. Jestli uhyne, nebude to jeho vina.

„Chyť ji, chyť ji!“

Baleia znovu vylétla zbytečně mezi bromelie. Děti to bavilo, rozjařily se a Fabiánův duch se rozjasnil. Tak je to správné. Baleia nemůže najít jalovičku mezi bromeliemi, ale nevádí, když se hoši trochu pocvičí — tlesknout do dlaní, zakřičet si, sledovat pohyby zvířete. Psice se vrátila s vyplašeným jazykem a lapala po dechu. Fabián zaujal místo v čele skupiny, spokojen s lekcí. Myslí na kobytku, na které si vyjede, kobytku, která není ani okovaná, ani osedlaná. To bude v stepi pěkný poprask.

Teď se musí domluvit s matkou Viktorií o vý-

chově dětí. Pravda, ona za nic nemůže. Má práci s domácností, zalévá karafiáty a hrnce s pelyňkem, s prázdnou štoudví chodí k napajedlu, s plnou nazpět. Pak ovšem zůstanou děti samy na hliništi, ubláčeny jako čuňata. A to se pořád na něco vypyťávají a není s nimi k vydržení. Fabiánovi vyhovuje nevědomost docela dobře. Má právo něco vědět? Má? Nemá.

„Tu to máme.“

Kdyby se něčemu naučil, musil by se učit pořád víc a nikdy by nebyl spokojen.

Vzpomněl si na kmotra Tomáše ze třtinového mlýna. Kmotr Tomáš ze třtinového mlýna byl v pustině ze všech lidí největší chudák. Proč? Jen proto, poněvadž moc četl. On, Fabián, často říkával: „Jářku, Tomáši, přeskočilo vám. Nač tolik papíru? Když přijde pohroma, odnesete to zrovínka jako ostatní.“ Taky ano, uhodilo sucho a chudák stará, tak hodný a tak sčertlý, přišel o všechno, byl z toho celý pryč. Možná že už ho červi žerou, protože člověk jako on nevydrží parnější léto.

Jeho vědomosti, pravda, vzbuzovaly úctu. Když jel kmotr Tomáš kolem, žlutý, hrbatý rozumbrada na slepém koni, noha sem, noha tam, Fabián a jemu podobní smekali. A kmotr Tomáš odpovídal tak, že se dotkl slaměného klobouku, obracel se hned na tu, hned na onu stranu a při tom roztahoval do

široka nohy obuté do černých holínek s červenými příštipky.

V pošetilých chvílích ho Fabián toužil napodobit; vyslovoval těžká slova, všechno komolil a namlouval si, že mu to jde. Hloupost. Je přece samozřejmé, že člověk jako on se nenarodil, aby mluvil správně.

Kmotr Tomáš ze třtinového mlýna mluvil dobře, kazil si oči nad novinami a knihami, ale neuměl poroučet: prosil. Zvláštní věc, aby majetný člověk byl zdvořilý. Až se lidé pozastavovali nad takovými způsoby. Ale všichni ho poslouchali. Oj! Kdo říká, že ne?

Ostatní běloši jsou jiní. Na příklad nynější pán řve a bez příčiny. Skoro nikdy nepříjde na statek, objeví se jen proto, aby na všem našel chyby. Stádo roste, všechno jde jako na drátku, ale majitel pastevce hubuje. Samozřejmě. Hubuje, protože smí hubovat, a Fabián poslouchá jeho hubování s koženým kloboukem pod paží; omlouvá se a slibuje, že se polepší. V duchu přísahá, že se nic polepšovat nebude, protože je všechno v pořádku a pán jenom chce ukázat svou moc, chce si zahulákat, protože je pán. Kdo by o tom pochyboval?

Fabián, věc patřící k farmě, onuce, může být propuštěn, až to bude nejméně čekat. Když byl přijat, dostal služebního koně, kamaše, koženou vestu, chránič a holínky z nevydělané kůže, ale až

bude odcházet, bude muset všechno odevzdat pastevci, který přijde na jeho místo.

Matka Viktorie by měla ráda postel, jako mívá kmotr Tomáš ze třtinového mlýna. Bláhovost. Neodporoval jí, ale věděl, že je to bláhovost. Copak podruhové si mohou dovolit přepych? A tady jsou jen přechodně. Jednoho dne ho pán vyhodí a oni zas potáhnou světem, bez cíle, ani nebudou mít na čem odvézt svých pět švestek. Budou žít se sbalenými ranci a spát budou pod stromem.

Rozhlédl se po žluté stepi, kterou západ slunce zbarvoval do červena. Přejde-li sucho, ani lístek nezůstane zelený. Zachvěl se. Přejde, to je jisté. Co se pamatuje, vždycky tomu tak bylo. A dříve než si začal pamatovat, dříve než se narodil, bylo to stejně takové — dobrá léta střídala léta zlá. Pohroma se blíží, možná že už je nablízku. Ani to nestojí za to pracovat. On si tu kráčí k domovu, šplhá se do kopce, sandálem rozkopává oblázky — a sucho, které ho chce zabít, už cválá za humny.

Odvrátil tvář, aby unikl pozornosti dětí, a pokřížoval se. Nechce zemřít. Ještě se chce podívat do světa, něco uvidět, poznat důležité lidi, jako byl kmotr Tomáš ze třtinového mlýna. Má smůlu, ale rád by se s ní změřil, chtěl by sílu, aby se s ní mohl změřit a zvítězit nad ní. Nechce zemřít. Zalezl do džungle jako pásovec. Tvrdý, těžkopádný

jako pásovec. Ale jednoho dne vyleze z brlohu, půjde s hlavou vztyčenou, stane se člověkem.

Poškrábal se na zarostlé bradě, zastavil se, znovu si zapálil cigaretu. Ne, asi se nestane člověkem: celý svůj život bude jen to jedno, mezek, s kterým běloši strkají, bude skoro jako to dobytče na cizím statku.

Ale co pak? Fabián si je jist, že se tak snadno nedá. Přežije dny bez jídla, bude si utahovat opasek, v žaludku mu bude kručet. Bude žít mnoho let, bude žít celé století. Ale ať zemře hladu nebo na býčích rozích, zůstanou tu po něm silní synové, kteří zplodí další syny.

Všechno dokola je suché. A pán je také suchý, hádavý, náročný a hamižný, pichlavý jako kaktusové křoví.

Musí dohlédnout, aby se hoši dali správnou cestou, aby dovedli řezat kaktusy pro dobytek, opravovat ploty, krotit divoká zvířata. Musí být tvrdí, i z nich se musí stát pásovci. Neotrká-li se, skončí jako kmotr Tomáš ze třtinového mlýna. Chudák. Nač mu bylo tolik knih, tolik novin? Zemřel asi na nemocný žaludek a na slabé nohy.

Jednoho dne... Ano, až už nebudou sucha a všechno půjde, jak by mělo jít... Bylo by možné, aby sucha přestala a všechno bylo v pořádku? Neví. Kmotr Tomáš ze třtinového mlýna se snad o tom dočetl. Kdyby nebylo toho nebezpečí, mohli by

hoši mluvit, ptát se, mít vrtochy. Teď se musí chovat tak, jak se patří na lidi jejich ražení.

Došel na dvorek, spatřil nízkou a tmavou chalupu z černých cihel; za ním zůstaly cicimkové stromy, kameny, kam se házejí mrtví hadi, volská kára. Sandály dětí klapaly o bílou hladkou zem. Psice Baleia poklusávala udýchaně, s otevřenou tlamou.

Touto dobou dřepí asi matka Viktorie v kuchyni na bobku vedle ohniště, připravuje jídlo a květovanou sukni má vtaženu do klína. Fabián dostal hlad. Až se nají, promluví si s matkou Viktorií o výchově dětí.

Šatlava

Fabián šel do města na trh nakoupit zásoby. Potřebovali sůl, mouku, fazole a žlutý cukr. Matka Viktorie si kromě toho objednala láhev petroleje a kus červené látky na šaty. Ale petrolej od starého Ignáce byl smíchaný s vodou a látka podle vzorku byla moc drahá.

Fabián běhal od obchodu k obchodu, vybíral látku, smlouval o měďák na lokti. Měl strach, že bude ošizen. Bezradně pobíhal, hluboká nedůvěra mu křivila obličej. Odpoledne už skoro podlehl pokušení, vytáhl peníze a hned zase ucouvl; byl si jist, že všichni prodavači šidí na penězích i na mře. Zavázal bankovky do cípu šátku, schoval je do kapsy a namířil si to do výčepu starého Ignáce, kde měl uschovány pytle.

Tam se znovu přesvědčil, že je petrolej křtěný, a rozhodl se dát si kořalku, neboť mu bylo horko. Starý Ignác přinesl láhev pálenky. Fabián do sebe naráz obrátil sklenku, odplivl, otřel rty rukávem a stáhl obličej. Přísahal by, že je v kořalce voda. Proč starý Ignác dává do všeho vodu? ptal se v duchu. Dodal si odvahy a zeptal se hostinského: „Proč do všeho dáváte vodu?“

Starý Ignác dělал, že neslyší. A Fabián si šel sednout na chodník, rozhodnut, že si pohovoří. Jeho slovník byl omezený, ale ve chvílích sdílnosti

ho obohacoval o několik výrazů kmotra Tomáše ze třtinového mlýna. Chudák kmotr Tomáš. Takový pořádný člověk a zmizí jako dým, vláčí se světem s rancem na zádech. Kmotr Tomáš byl vážený člověk a chodil také k volbám. Kdo by to byl řekl?

V tom okamžiku se k Fabiánovi přiblížil jakýsi žlutý voják a důvěrně mu poklepal na rameno:

„Tak co, kamaráde, hodíme si tam uvnitř jedna-dvacet?“

Fabián si uctivě prohlédl uniformu a rozpomínal se na výrazy kmotra Tomáše ze třtinového mlýna. Koktal:

„Totiž. Hodíme i nehodíme. Chci říci. Konečně vzhledem k tomu, a tak dále. Podle toho.“

Zvedl se a šel za žlutým; je to úřad a ten poroučí. Fabián vždycky poslouchal. Chlap jako hora, ale myslel málo, chtěl málo a poslouchal.

Přešli výčep a chodbu, vešli do místnosti, kde několik povalečů hrálo na rohoži karty.

„Místo,“ zavelel voják. „Jsou tu lidi.“

Hráči se sesedli, oba muži se posadili a žlutý voják se chopil balíčku karet. Ale měl takovou smůlu, že ho za chvíli oškubali. Fabián rovněž přišel o všechno. Matka Viktorie se zfanfrnla a vším právem.

„No dobře.“

Zlostně vstal a rozladěně opustil místnost.

„Počkej, venkovane,“ volal žlutý.

Fabiánovi hořely uši, neotočil se. Vyžádal si od starého Ignáce věci, které mu schoval, oblékl si koženou vestu, přes rameno si přehodil řemeny vaků a vyšel na ulici.

Pod žatobou na rynku se dal do klábosení s hrnčičkou Ritou. Neměl odvalu k zpáteční cestě. S jakou výmluvou předstoupí před matku Viktorii? Smolil složité vysvětlení. Pletl se: měl chabou představitelstvem a nedovedl lhát. Do výmyslů, kterými se chtěl obhajovat, se pořád pletla hrnčička Rita a to ho znechucovalo. Opatří si historku bez ní, řekne, že mu peníze na látku ukradli. A snad ne? Kamarádi ho oškubali v jednadvaceti. Ale o hře by se neměl zmiňovat. Prostě řekne, že šátek s bankovkami zůstal v kapse kožené vesty a odtamtud že zmizel. Řekne to tak: „Koupil jsem zásoby. Koženou vestu a pytle jsem si dal do výčepu k starému Ignáci. Potkal jsem žlutého vojáka.“ Ne, nepotkal nikoho. Znovu se zapléтал. Měl chuť zmínit se o vojákově, starém známém, příteli z dětství. Žena se na tu zprávu nachytá. Možná že se nenachytá. Má všech pět pohromadě, pozná, že ji chce obalamutit. Tak jako tak, je bez krejcaru. Peníze zmizely z kapsy u vesty, v krámě starého Ignáce. Samozřejmě.

Opakoval si, že to je samozřejmé, když tu do něho někdo prudce vrazil a odstrčil ho na kmen žatoby. Tržiště potmělo; stmívalo se; lampář lezl na žebřík a rozsvěcoval pouliční lampy. Nad

věží kostela se zatřpytila večernice; pan sudí se napařoval ve dveřích lékárny; kulhavý městský výběrčí přešel s knihou potvrzenek pod paží; metaři nakládali na náměstí na vůz ovocné slupky; pan vikář vyšel z domu a rozevřel deštník, neboť mrholilo; hrnčička Rita odešla.

Fabián se zachvěl. Až přijde domů, bude už tma tmoucí. Měl v hlavě, zdržel se tou zatracenou hrou a nestaral se o čas. A nenese petrolej; po celý týden budou svítit loučemi. Vzchopil se, hotov k odchodu. Nový štulec ho zbavil rovnováhy. Otočil se a uviděl nablízku žlutého vojáka, který ho poštuchoval; měl vyžilý obličej a vrásku na čele. Pohnul se, aby praštil útočníka do nosu koženým kloboukem. Jeden dobrý úder koženým kloboukem a ten mrňous půjde k zemi. Rozhlédl se kolem dokola po všech lidech a zmírnil své rozhořčení. Ve stepi se už kolikrát postavil na zadní, ale na ulici se držel zpátky.

„Nemáte právo mě dráždit, když nic nedělám.“

„Zmizni,“ řval voják. A napadl Fabiána, proč odešel z hospody a ani se nerozloučil.

„To jsou řečičky,“ koktal venkovan. „Copak můžu za to, že jste si rozkutálel penízky v kartách?“

Zajíkl se. Úřad kroužil chvíli okolo, pln chuti pustit se do hádky. Když se mu nenaskytla záminka, přiblížil se a přidupl podpatkem holínky pastevcův sandál.

„To není slušné, mladíku,“ protestoval Fabián. „Nic nedělám. Podívejte se, jak jste mi zřídil nohu.“

Druhý nepřestával šlapat vši silou. Fabián ztratil trpělivost a zmínil se hanlivě o jeho matce. Tu ten žlutý zapískal a v několika minutách obklopil žatobu celý městský oddíl.

„Marš,“ zařval voják.

Fabián šel jako v mátohách, došel do šatlavy, vyslechl hroznou obžalobu, aniž ji pochopil, a ani se nehájil.

„Tak je to dobře,“ řekl voják. „Nastav hřbet, venkovane.“

Fabián padl na kolena a střídavě dostával čepeli bajonetu jednu do prsou, druhou do zad. Pak otevřeli dveře a vykopli ho do temné kobky. V zámku zaharašil klíč, Fabián se neohrabaně napřímil, zapotácel se, sedl si do kouta a brblal:

„No, no.“

Pročpak to udělali? To nemohl pochopit. Člověk dobrých mravů, ano prosím, nikdy nebyl zavřen. Najednou takový bezdůvodný rámus. Byl tak zmaten, že ani nemohl uvěřit v takovou pohanu. Vrhli se na něho všichni najednou jako ďábli. Jak se pak mohl bránit!

„Tak, tak.“

Přešel si rukama po zádech a po prsou, byl jako rozmlácen, modravé oči se mu třpytily jako kočce.

Oni ho opravdu zbili a zavřeli. To bylo tak zvláštní, pokyvoval hodnou chvíli hlavou a přes své pohmožděniny tomu nemohl uvěřit.

Vida ho, žlutého vojáka... Toho žlutého, toho mamlasy by on, Fabián, rozmázl jednou ranou. Že to neudělal, to jen proto, protože tam byli nadřízení. Odplivl si s pohrdáním:

„Sprosták, posera, capouch!“

Pro takového obejdu se ubližuje otci rodiny. Vzpomněl si na ženu, děti a pejska. Po čtyřech shledával své vaky, které spadly na podlahu, ujistil se, že tam jsou všechny věci, které nakoupil na trhu. V tom zmatku se mohlo něco ztratit. Vzpomněl si na látku, kterou viděl v posledním krámě. Krásná, pevná, široká, červená s kytičkami, přesně to, co si matka Viktorie přála. Pro jeden měďák na lokti, protože je držgrešle, skončil den takhle. Znovu se prohraboval ve vaku. Matka Viktorie bude znepokojena, že tak dlouho nejde. Chalupa v temnotě, děti kolem ohně, Baleia na stráži. Jistě zavřeli přední dveře.

Natáhl nohy, opřel si obolavěné tělo o zeď. Kdyby mu byli dali čas, všechno by jaksepatří vysvětlil. Ale když ho tak přepadli, ztratil řeč. Kdo by také nezůstal jako opařený nad takovou nehorázností? Nechtěl se smířit s tím, že by špatnost byla namířena proti němu. Je to omyl, žlutý voják si ho nejspíš spletl s někým jiným. Nic jiného to není.

A pročpak se tedy ten hamejzník odrbaný rozkatil, proč zavírá lidi, proč je bije? Věděl velmi dobře, že to tak chodí, přivykl všemu násilí, všemu bezpráví. A známé, kteří si pospali v chládku a dostali důtkami, utěšoval: „Jen klid. Dostat od ouřadu to není hanba.“

Ale teď skřípal zuby, odfrkoval. Zasloužil si trest?
„Áá.“

A ať se snažil sebevíc, nepřesvědčil se, že je žlutý voják ouřad. Ouřad, věc vzdálená a dokonalá, se nemůže dopustit chyb. Žlutý voják je zde nablízku, za mříží, je slaboch a mizera, hraje s venkovskými balíky karty na rohoži a potom je popichuje. Ouřad by neměl dovolit tak velkou sprostárnu.

Konečně, k čemu jsou žlutí vojáci? Kopl do stěny a rozzuřeně zařval. K čemu jsou žlutí vojáci? Ostatní vězňové se zavrtěli, dozorce přistoupil k mříží a Fabián se uklidnil.

„Dobrá, dobrá. Nic se neděje.“

A děje se. Nemůže to vysvětlit, ale děje. Ať se jdou zeptat kmotra Tomáše ze třtinového mlýna, který čte knihy a má všech pět pohromadě. Kmotr Tomáš ze třtinového mlýna by ten příběh dovedl vypovědět. On, Fabián, zabeďněnec, nedovede nic. Chce se jen vrátit k matce Viktorii, lehnout si na pryčnu. Proč nenechají na pokoji člověka, který nechce nic jiného než si odpočinout? Ať si všímají druhých.

„Áá.“

Všechno je to špatné.

„Áá.“

Jestlipak mají kuráž? Představil si žlutého vojáka, jak se vrhá v stepi na zbojníky. K smíchu. Ani by si neškrtil.

Vzpomněl si na starou chalupu, v níž žije, na kuchyni, na hrnec, který bublá na ohništi. Matka Viktorie solí jídlo. Znovu otevřel vaky: balíček se solí se neztratil. Dobře. Polévku ochutná matka Viktorie naběračkou z kokosové skořápky. A Fabiána trápilo pomyšlení na ni, na děti, na psy Baleiu, která je jako člen rodiny, chytrá jako člověk. Na té úmorné cestě, když tenkrát uhodilo nelítostné sucho a všichni umírali hlady, přinesla jim fenka Baleia divoké morče. Už stárne, chudinka. Matka Viktorie je celá nesvá a jistě už byla několikrát poslouchat u předních dveří. Kohout mává křídly, kozy meč v chlívků, kravské zvonce cilinkají.

Kdyby tohle nebylo... Áá. Nač to myslí? Vyhlédl mříží na ulici. Juj! Tma jako v pytli. Lampa na rohu zhasíná, asi do ní dal lampář jen půl žejdlíku petroleje.

Chudák matka Viktorie, dělá si starosti a je potmě. Děti sedí blízko ohně, hrnec na kameném ohništi bublá, Baleia nastavuje slechy, plechová lampa je zavěšena na tyči, zabodnuté do zdi.

Byl tak unaven, tak pohmožděn, že uprostřed

vší té bídy skoro usínal. Byl tu opilec, který blábolil nahlas; několik mužů se krčilo kolem ohně, který plnil celu kouřem. Hovořili a naříkali si na vlhké dříví.

Fabián podřimoval, těžká hlava mu padala na prsa a zase se zvedala. Ten petrolej od starého Ignáce měl koupit. Ženu a děti teď štípe kouř do očí.

Procitl s úlekem. Copak ho chytá fantas, že si plete osoby? Snad je to účinek kořalky. Ale ne: vypil jen sklenku, jen tak na čtyři prsty. Kdyby mu dali čas, pověděl by, co se stalo.

Slyšel opilcovo nesouvislé blekotání a zmocnil se ho bolestný zmatek. On také říká slova, která nedávají smysl, také mluví do větru. Ale srovnání ho popudilo, zabušil do stěny. Je zabeďnec, to prosím ano, nikdy se neučil, neumí se vyjadřovat. Za to ho zavřeli? Tak jak? To se člověk strčí do šatlavy jen proto, poněvadž neumí pořádně mluvit? Komu škodí jeho zabeďnost? Dře se jako mezek. Čistí napajedlo, opravuje ploty, léčí dobytčata — udělal z mizerného hospodářství, co se dalo. Všechno má v pořádku, račte se podívat. Je to jeho vina, že je zabeďnec? A či tedy?

Kdyby to tak nebylo... Cožpak ví! Pramének myšlenky rostl, houstl — a přetrhl se. Těžké je myslet. Žije tak pohromadě se zvířaty... Nikdy nechodil do školy. Proto se neumí bránit, nedovede dávat věci, kam patří. Ta prokletá historka se mu

vrací a zase mizí. Z toho by se člověk zbláznil. Kdyby se mu bylo dostalo vzdělání, poradil by si s tím. Vyloučeno, umí zacházet jen se zvířaty.

Konečně, vzhledem k tomu... Kmotr Tomáš by jim to řekl. Ať se ho zeptají. Dobrý člověk, kmotr Tomáš ze třtinového mlýna, vzdělaný člověk. Každý je takový, jak ho Pánbůh udělá. On, Fabián, není nic jiného než zabeďnec.

Co to chtěl... Áá. Zapomněl. Teď si vzpomněl na cestu stepí, jak padali hlady. Hoši měli nohy tenké jako hůlky, matka Viktorie klopýtala pod tíží truhlice, v níž byly svršky. Na břehu řeky snědli papouška, který neuměl mluvit. Muselo to být.

Fabián taky neumí mluvit. Někdy nevhodně používá krkolomná slova. Ví velmi dobře, že všechno je to oslovina. Neumí dát do pořádku, co nosí uvnitř. Kdyby tak mohl... Áá. Kdyby mohl, troufal by si na žluté vojáky, co mlátí bezbranné občany.

Udeřil se do hlavy, stiskl si spánky. Co dělají ty lidičky sedící na bobku kolem ohně? Co to povídá ten opilec, který huláká jako blázen, až si může plíce vymluvit? Měl chuť zařvat, hlasitě zavolat, že všichni nestojí za nic. Uslyšel slabý hlásek. Někdo v ženském oddělení plakal a proklínal blechy. Zřejmě holka z ulice, lehká ženská. Ta taky za nic nestojí. Fabián by chtěl zařvat na celé město, ujistit pana sudího, komisaře, pana

vikáře a městské výběrčí, že tady uvnitř nikdo za nic nestojí. On, ti mužští na bobku, opilec, ženská s blechami, všechno to je jedna verbež, dobrá jen k tomu, aby se do ní koplo. To chtěl tedy říci.

A ještě ho něco pálilo na duši, co mu nedalo pokoje. Ano, něco to je. Ale co? Musí si odpočinout. Čelo mu hoří, to asi od té rány bajonetem. A hlava mu třeští, jako by ji měl v ohni, jako by mu to v mozku vařilo.

Ubohá matka Viktorie, sama plná neklidu a při tom konejší hochy. Balaie u ohniště, slechy nastrázeny. Kdyby jich nebylo...

Teď se podařilo Fabiánovi dát myšlenky dohromady. Co ho drží, je rodina. Je uvázan jako tele u kůlu, když mu vypalují značku. Kdyby toho nebylo, nebyl by mu šlapal žlutý voják na nohu, to ne. Co mu bere sílu, je myšlenka na ženu a děti. Bez toho těžkého chomoutu by nenahrbil páteř, vyskočil by odtud jako tygr a udělal by pěknou melu. Nabil by pušku a chladnokrevně by vystřelil na žlutého vojáka. Ne. Žlutý voják je ubožák, který ani nezasluhuje, aby ho člověk udeřil hřbetem ruky. Zabil by jeho nadřízené. Dal by se k zbojníkům a vymlátil by ty, kteří poroučejí žlutému vojákově. Nezůstal by ani jeden na semínko. Ta myšlenka mu vířila hlavou. Ale má ženu, má děti, má pejska.

Fabián zařval, polekal opilce, mužské, kteří

rozdmýchávali oheň, žalářníka i ženu, která si stěžovala na blechy. Vězí mu na krku ten chomout. Má ho vláčet dál? Matce Viktorii se nespí dobře na pryčně. Hoši jsou stejní zabeďněnci jako otec. Až vyrostou, budou hlídat dobytek neviditelného pána a žlutí vojáci je budou kopat, strkat, mlátit.

Matka Viktorie

Matka Viktorie rozdělávala oheň. Seděla při tom na bobku u kamenů, které sloužily jako ohniště, květovanou sukni vtaženu do klína. Z oharků vylétl oblak popela a pokryl jí obličej, kouř jí nahnal slzy do očí, růženec z bílých a modrých kuliček vyklouzl z výstřihu a klepl o hrnec. Matka Viktorie si utřela slzy hřbetem ruky, přimhouřila víčka, růženec zastrčila za ňadra a s vervou foukala dál do ohně; mohutně při tom nadouvala tváře.

Plameny olízly třísky kolubrinu, pohasly, pak opět vyšlehly a rozhořely se mezi kameny. Matka Viktorie se narovnal v kříži a zamávala vějířem. Děšť jisker pozlatil psici Baleiu, která ležela stočená u tepla a dřímala, ukolébána vůní jídla.

Když Baleia ucítila pohyb vzduchu a uslyšela praskání třísek, probudila se a opatrně se vzdálila, z obavy, aby si nepopálila kožich, a pozorovala s okouzlením červené hvězdičky, které uhasínaly dřívě, než se dotkly podlahy. Pohybem ocasu schválila tento zjev a toužila vyjádřit paní svůj obdiv. Ocitla se u ní několika krátkými skoky, zafuněla a vzpřímila se po lidsku na zadní nohy. Ale matka Viktorie neměla náladu na pochvalu.

„Táhneš!“

Kopla fenu a ta se vzdálila pokořena, s odbojnými pocity.

Matka Viktorie dnes vstávala levou nohou. Ačkoliv to neměla v úmyslu, řekla manželovi několik nepříjemností o spaní na pryčně. Fabián, který nečekal podobné nerozumení, zabrblal: „No! No!“ A stáhl se, protože ženská je opravdu stvoření, jemuž je těžko rozumět. Lehl si do sítě a usnul. Matka Viktorie chodila sem a tam a hledala, na koho vybafnout. Protože bylo všechno v pořádku, zanaříkala si na život. A teď se mstila a nakopla Baleiu.

Přistoupila k nízkému oknu u kuchyně, viděla, že hoši, umazaní od jílu, jsou na hliništi zaujati výrobou hliněných volků, které pak sušili na slunci pod tureckým stromkem, a nenašla příčiny, proč by je měla napomenout. Znovu pomyslela na pryčnu a v duchu nadávala Fabiánovi. Spí na tom, zvykli si na to, ale bylo by příjemnější, kdyby spali jako ostatní lidé v posteli s koženým výpletem.

Už přes rok o tom s manželem mluvila. Ze začátku s ní Fabián souhlasil, přežvykoval numera a všechno špatně. Tolik za kůži, tolik za práci. Dobrá. Mohli by si ten potřebný kus nábytku koupit, kdyby ušetřili na oděvu a na petroleji. Matka Viktorie odpovíděla, že je to nemožné, protože nemají oblečení, děti chodí nahé, a jak se setmí, všichni jdou na kutě. Vlastně ani uvnitř nerozsvěcují. Přeli se, hledali způsob, jak omezit ostatní výdaje. Protože se nepohodli, udělala

matka Viktorie dosti kyselou narážku na peníze, které manžel utratil na trhu v kartách a v kořalce. Fabiána se to dotklo a odsoudil drahé a zbytečné lakové střevíce, které nosívala o slavnostech. Když si je obuje, šmathá, pohybuje se jako papoušek, je směšná. Matka Viktorie se těžce urazila nad tím srovnáním, a nebýt respektu, který měla před Fabiánem, byla by vybuchla. Jen co je pravda, boty ji tlačí, dělají se jí z nich puchýře. Na podpatcích vysokých na půl pídě udržuje těžce rovnováhu, šmathá, kulhá. Musí být asi směšná, ale Fabiánovo mínění jí velmi zabořelo.

Když se mraky rozplynuly a hořká pilulka byla strávena, objevila se jí na omezeném horizontu opět postel.

Teď na ni myslela se zlostí, zdála se jí nedosažitelná a pletla se jí do domácích prací.

Šla do světnice, podlela síť, v níž chrápal Fabián, sáhla do poličky pro dýmku a pytlík s tabákem a odešla do síně. Zvonec oranžové krávy cilinkal od řeky. Nic by za to nedala, že Fabián zapomněl dát oranžové krávě medicínu. Chtěla ho vzbudit a zeptat se ho, ale svícnové kaktusy, které se rýsovaly na planině, odvedly její pozornost jinam.

Ze spálené země sálal žár. Zachvěla se, neboť si připomněla období sucha, tmavý obličej jí pobledl, černé oči se vytřeštily. Zapudila s námahou

vzpomínku — bála se, že se obrátí v skutečnost. Potichoučku se pomodlila Zdrávas a už uklidněna obrátila svou pozornost na díru, která byla v plotě u kozího chlívků. Zamnula pytlík s tabákem ve velkých dlaních, nacpala si hliněnou dýmku a šla opravit plot. Vrátila se, překročila nízkou zídku a obešla dům, a vstoupila do kuchyně.

„Nic bych za to nedala, že Fabián zapomněl na oranžovou krávu.“

Sehnula se, rozdmýchala oheň, nabrala na lžíci kousek žhavého uhlíku a zatáhla z rákosové troubele, plné močky. Odplivla si obloukem, až slina prolétla oknem a dopadla na dvorek. Neobvyklým spojením představ splynulo jí toto počínání s myšlenkou na postel. Doplivne-li až na dvorek, koupí si postel do konce roku. Nashromáždila v ústech sliny, vyklonila se — a nepovedlo se, co zamýšlela. Pokusila se o to několikrát, nadarmo. Výsledek byl, že jí vyschlo v krku. Zklamaně se napřímila. Pitomost, to přece nic neznamena.

Šla do kouta, kde stála v železném kruhu na třínožce štoudev s vodou. Vypila hrneček. Hnusná voda.

„Fuj!“

Voda v ní vyvolala takřka současně dvě představy, které se navzájem proplétaly a jedna druhou překrývala: hrnce a napajedlo. Přiložila ukazovák k čelu, zaváhala. O čem to přemýšlela? Zadívala

se soustředěně na podlahu a snažila se rozpomenout. Spatřila plochá, široká chodidla s roztaženými prsty. Najednou se jí obě myšlenky vrátily: napajedlo vysychá a do hrnce zapomněla hodit sůl.

Šla nazvednout pokličku; červené tváře zahalil oblak páry. Snad to nenechala připálit? Přilila vodu a zakverlala v hrnci černou kokosovou měchačkou. Nato omáčku ochutnala. Blivanina, jako by to ani nebylo křesťanské jídlo. Přistoupila k polici, kde uschovávali vařivo a šrůtky sušeného masa. Otevřela pytlík se solí, nabrala hrstku a hodila ji do hrnce.

Teď si zas vzpomněla na napajedlo s tmavou tekutinou, která se dobytčatům hnusí. Z ničeho nemá strach, jen ze sucha.

Znovu se podívala na své roztažené nohy. Pravda, není zvyklá chodit v střevících, ale Fabiánův posměšek ji mrzel. Papouščí nohy. Je to pravda, lidé z venkova tak chodí. Ale proč ji zahanbuje? To přirovnání ji hněvalo.

Ubohý papoušek. Vzala ho na cestu v kleci, která se kymácela na plechové truhlici. Žvatlával: „Lora!“ Víc říkat neuměl. Kromě toho halekal jako Fabián a štěkal jako Baleia. Ubožátko. Matka Viktorie na to ani nechce myslit. Zapomněla na dřívější život, jako by se příchodem na statek znovu narodila. Narážka na střevíce v ní otevřela

starou ránu — a znovu se rozpomněla na cestu. Prochodila tenkrát na kamení své sandály. Unavená, napůl mrtva hlady, nesla menšího synka, truhlici a papouščí klec. Fabián je zlý.

„Nevděčník.“

Znovu si prohlédla nohy. Ubohá Lora. Na břehu řeky ji zabila, z nutnosti, aby udržela rodinu na živu. Papoušek se tenkrát zlobil, upíral na pejska své vážné zornice a pajdal jako venkované o slavnosti. Proč jen Fabián vyvolal tu vzpomínku?

Přistoupila ke dveřím, pohlédla na žluté listy bromelií. Povzdechla. Pánbůh by neměl dopustit novou pohromu. Potřásla hlavou a šla po své práci, aby přišla na jiné myšlenky. Vzala velkou bandásku, zamířila k hliništi, nalila vodu do střepu, z něhož pily slepice, a dala do pořádku kurník. Nato šla zalít do zahrádky karafiáty a hrnce s peľyňkem. Děti všoupla do chalupy, protože byly zamazány až po uši. Pokárala je:

„Uličníci! Čuňata! Špinaví jako...“

Zarazila se. Chtěla říci, že jsou špinaví jako papoušci.

Děti utekly, šly skotačit do světnice na rohož pod poličkou. Matka Viktorie se vrátila k ohništi, znovu si zapálila dýmku. V hrnci bublalo; mírný větřík, rozvířující prach, pohupoval na stropě pavučinami, černými od sazí; pod poličkou si Baleia vykusovala blechy z kořichu a chytala

mouchy. Bylo zřetelně slyšet pravidelné chrápání Fabiánovo a jeho rytmus dal směr myšlenkám matky Viktorie. Fabián chrápe s takovou jistotou. Pravděpodobně nehrozí nebezpečí, sucho je daleko.

Matka Viktorie se znovu pohroužila do snů o posteli s koženým výpletem. Ale do toho snu se pletla vzpomínka na papouška a stálo jí to velké přemáhání, aby od ní předmět své touhy oprostila.

Všechno tady je stále, bezpečné. Fabiánův spánek, praskající oheň, cinkání zvonců, ba i bzuzení much jí vnukalo pocit spolehlivosti a klidu. Copak bude celý život spát na pryčně? Zrovna uprostřed je suk, drsný hrbol ve dřevě. A ona se skulí na jednu stranu, muž na druhou a uprostřed se nemohou natáhnout. Ze začátku jí to nevadilo. Vysílená, utahaná prací, byla by spala na hřebcích. Potom ale nastal začátek blahobytu. Jedí, tloustnou. Nemají nic: kdyby se stěhovali, sbalili by šaty, pušku, plechovou truhlici a drobné trety. Ale žijí, chvála Pánubohu, pán jim důvěruje — a jsou skoro šťastní. Jen postel chybí. To matku Viktorii sužuje. Protože se už tolik nenadře, tráví část noci převalováním z boku na bok. A není správné, že si zvykli zalézt, jakmile se setmí, vždyť nejsou slepice.

Zde se pustily myšlenky matky Viktorie jinou

cestou, která však za chvíli navázala na první. Nechňapla liška po kropenaté slepici? Zrovna po kropenatce, po nejtuchnější. Rozhodla se, že nalíčí blízko kurníku past. Rozčilovala se. Liška za kropenatou slepici zaplatí.

„Zlodějka!“

Její hněv ponenáhlu přešel na jiné pole. Fabiánovo chrápání je nesnesitelné. Nezná člověka, který by tak chrápal. Udělal by líp, kdyby vstal a našel tyč, která by nahradila to proklaté dřevo, kvůli kterému se člověk nemůže protáhnout. Proč tu nepohodlnou tyčku nedali pryč? Povzddechla si. Nedovedli se rozhodnout. Jen klid. Je lepší zapomenout na hrbol a myslet na postel, jakou měl kmotr Tomáš ze třtinového mlýna. Kmotr Tomáš měl opravdovou postel od truhláře, s pěkně oholobvanými postranicemi z červeného akátu, spoje byly vysekány dlátem, všechno do sebe zapadalo jedna radost a nahoře byla nevydělaná kůže, dobře vypnutá a pevně přibitá. Na ní už si člověk mohl natáhnout kostru.

A co kdyby prodala slepice a podsvinče? Na neštěstí ta zatracená liška sežrala zrovna kropenatou, tu nejtuchnější. Musí dát lišce na pamětnou. Nalíčí u kurníku past a zláme té hanebnici vaz.

Napřímila se, šla něco hledat do komůrky, rozmrzela a roztržitě se vrátila. Co jen to má v hlavě? Znechuceně se posadila na nízké okno v kuchyni.

Prodá slepice a podsvinče, přestane kupovat petrolej. Radit se s Fabiánem je zbytečné. Vždycky je plný nadšení, spřádá plány. Brzy vychladne — a ona vrašťí čelo údivem, vždyť si byla jista, že manžela těší představa mít postel. Matka Viktorie si přeje opravdovou postel z červeného akátu a s kůží, takovou, jako měl kmotr Tomáš ze třtinového mlýna.

Mladší hoch

Napadlo ho to onoho odpoledne, kdy Fabián hodil postroj na kobytku ryzku, aby ji zkontroloval. Nebyl to vlastně nápad: bylo to nejasné přání provést něco pozoruhodného, co by ohromilo bratra a psici Baleiu.

Tenkrát se Fabiánovi velmi obdivoval. V koženém obleku, v kamaších, chrániči a vestě byl nejdůležitějším člověkem na světě. Růžice ostruh zvonily po dvorku; okraj klobouku, posunutého do týla a připevněného pod bradou řemínkem, rozšiřoval jeho opálený obličej a tvořil kolem hlavy ohromný kruh.

Zvíře bylo osedláno, třmeny upevněny a matka Viktorie je přidržovala u huby, aby poslušně stálo. Pasterec utáhl obříšník a potom pomalu obcházel kolem, aby zkontroloval přípravy. Aniž zrychlil tempo, uhnul, když zvíře vyhodilo: otočil se, kopyta kobyly sjela po kožené vestě a minula těsně jeho hrudí. Potom vylezl na krytou verandu, skočil do sedla, žena couvla — a v stepi začalo rodeo.

Mladší hoch si vylezl na vrata ohrady, zatínil zpoceně ruce, natahoval krk, aby zahlédl oblak prachu, který zahaloval kadidlovníky. Vydržel tak celou věčnost, pln radosti i strachu, až se kobyłka vrátila a začala zuřivě skákat po dvorku

jako posedlá. Najednou se obříšník přetrhl a došlo k pádu. Hošík vykřikl, sklouzl s brány. Ale brzy se uklidnil. Fabián dopadl na nohy a odkolébál se netečně s postrojem přes ruku. Třmeny, které se v tom zběsilém trysku uvolnily, tloukly jeden o druhý, růžice ostruh zvonily.

Matka Viktorie klidně pokuřovala na lavičce v přístřešku a hledala staršími synkovi hnidy. S takovou lhostejností po hrdinském otcově činu se hošík nemohl smířit a šel vzbudit Baleiu, která lenořila a odhalovala při tom, nestyda, červené břicho. Psice otevřela jedno oko, opřela si hlavu o kamenný brousek, zívla a znovu usnula.

Usoudil, že je hloupá a sobecká, rozhořčeně ji opustil a šel zatahat matku za rukáv, aby si ho všimla. Matka Viktorie projevila hlasitě svou nelibost, a poněvadž mrňous nepřestával, klepla ho po hlavě.

Odšoural se nazlobeně, opřel se o podpěru přístřešku a shledal, že svět je zlý a nesmyslný. Zamířil k chlívků, kde mečely, funěly a větřily pokrčenými čumáčky kozy. To bylo tak směšné, že pustil z hlavy Baleiino sobectví i špatnou náladu matky Viktorie. Obdiv, který choval k Fabiánovi, nabyl vrchu.

Zapomněl na nepochopení a hrubosti a jeho dušička byla plna opravdového nadšení. Ačkoliv měl z otce strach, pomalu se k němu přiblížil,

otřel se o kamaše, dotkl se lemu kožené vesty. Kamaše, kožená vesta, chránič, ostruhy a řemínek klobouku ho uváděly do vytržení.

Fabián ho roztržitě odstrčil, odešel do světnice a tam se z té nádhery svlékl.

Hošík si lehl na rohož, stočil se do klubíčka a zavřel oči. Fabián je strašný. Na zemi, vysvlečen z kůží, se značně scvrká, ale na hřbetě kobyly ryzky je strašný.

Usnul a něco se mu zdálo. Větrný vír pokryl prachem listí kadidlovníků, matka Viktorie hledala staršímu synovi vši, Baleia odpočívala s hlavou na kamenném brusu.

Druhého dne se obraz úplně změnil. Cicimky na konci dvorku byly temné, odlišovaly se od ostatních stromů. Pročpak asi?

Přiblížil se ke kozímu chlívků, viděl, jak starý kozel ohruje nozdry a ošklivě odfrkuje, a vzpomněl si na události z předešlého dne. Zamířil k cicimkům; sehnul se a sledoval stopy kobyly ryzky.

U jídla ho matka Viktorie hubovala:

„Ten dareba se jen toulá.“

Vstal, odešel z kuchyně, šel se potěšit s kamašemi, chráničem a koženou vestou, které visely na háku ve světnici. Odtud si to namířil ke kozímu chlívků — a nápad se zrodil.

Poodešel, udělal pokus dorozumět se s někým,

ale nevěděl, co by řekl. Kobyłka ryzka a kozel se mu v myšlenkách pletli, on sám a otec se pletli též.

Obešel kozí chlívek. Pohyboval se jako sup, napodoboval tak Fabiána.

Zdalo se mu, že se musí poradit s bratrem, a pak to zase zamítl. Bude se mu smát, bude si z něho utahovat a řekne to matce Viktorii. Báł se smíchu a posměšku. Bude-li o tom mluvit, matka Viktorie ho vytáhá za uši.

On ovšem není Fabián. Ale kdyby byl? Musí dokázat, že může být Fabiánem. Kdyby si s někým promluvil, snad by se mu podařilo vysvětlit, oč mu jde.

Loudal se kolébavě pryč, až bratr a Baleia odvedli kozy k napajedlu. Dvířka se otevřela, ven se vyvalil zápach. Zvonce zvonily, bavlněná košilka přešla dvorek, obešla kameny, kam se házejí mrtví hadi, minula cicimky, sešla z pěšinky a octla se na břehu řeky.

Kozy se teď strkaly, ponořovaly čenichy do vody, rohy narážely o sebe a zaměstnaná Baleia pobíhala a štěkala.

Mladší hošík vylezl s bušícím srdcem na vysoký břeh a čekal, až se k napajedlu přiblíží kozel. Odvažuje se zajisté mnoho, ale zdá se mu, že tady nahoře vyrostl a může se změnit ve Fabiána.

Nerozhodně se posadil. Kozel bude třebaš vyhazovat a shodí ho.

Vstal, poodešel, pokušení ho skoro přešlo. Uviděl houf andulek, které poletovaly nad sapany. Zatoužil mít andulku, uvázat ji na provázek a krmit ji. Všechny s křikem zmizely a hošík posmutněl. Díval se na oblohu plnou bílých mraků. Některé z nich byli beránci, ale rozplynuly se a proměnily se v jiná zvířata. Dva velké mraky se spojily — a jeden měl podobu kobyłky ryzky, druhý představoval Fabiána.

Přivřel oslněné oči, protřel si je a znovu se přiblížil k vysokému břehu. Uviděl dobytčata, jak se tlačí v chumlu, slyšel nárazy rohů. Jestli se už kozel napil, zkusil by si to. Podíval se na tenké nohy a na špinavou a roztrhanou košilku. Zjistil, že obloha je plna živoucích bytostí, a připadalo mu, že má ochranu. Namlouval si, že tajemné síly budou nad ním držet ruku. Bude se vznášet ve vzduchu jako andulka.

Začal mečet jako koza, aby přivolal bratra a fenku. Když ničeho nedosáhl, rozhořčil se. Ukáže těm dvěma, zač je toho loket. Budou se vracet domů s očima navrch hlavy.

Vtom se kozel přiblížil a ponořil čenich do vody. Hošík skočil z břehu a dopadl rozkročmo na jeho hřbet.

Zabořil se do měkké srsti, sklouzl, marně se snažil udržet se patami. Hodilo ho to dopředu, zpět a octl se na zadku zvířete, které vysoko

skákalo a asi se vzdalovalo od napajedla. Naklonil se na stranu, ale kozel s ním silně zacloumal a on se znovu vrátil do svislé polohy; tancoval na kozím hřbetě sem tam, s roztaženýma nohama, s nemohoucíma rukama. Když byl po druhé odhozen dopředu, udělal salto mortale, přemetl se kozlovi přes hlavu, natrhl si ještě víc košili a natáhl se do písku. Ležel jak dlouhý tak široký, ani se nehnul. V uších mu hučelo a matně si uvědomoval, že to dobrodružství dopadlo neslavně.

Díval se, jak se na modrém nebi rozplývají mraky; omrzelo ho to a zaujal ho let supů. Když si Fabián oblékl své kůže, chodil zrovinka tak těžce a kolébatě jako sup.

Posadil se, ohmatal si bolavé tělo. Pád byl prudký, zdálo se mu, že má kosti jinde, než by měly být.

Podíval se vztekle na bratra a psici. Měli ho varovat. Neprojevili ani za mák soudržnosti. Bratr se smál jako blázen a vážná Baleia to všechno neschvalovala. Cítil se opuštěný a maličký, vydán na pospas pádům, vyhazování a rohům.

Vstal, odplížil se sklesle k plotu napajedla, opřel se o něj, obličej obrátil k bahnitě vodě. Bylo mu do breku. Dírou v košili prostrčil tenké prstíky a podrpal se na hubené hrudi. Stádo koz zmizelo na pěšince, pejsek zdaleka zaštěkal. Jampak asi vypadají mraky? Některé se asi proměnily v beránky, jiné v neznámá zvířata.

Vzpomněl si na Fabiána a snažil se nemyslet na něho. Fabián a matka Viktorie ho určitě za tu nehodu potrestají. Zvedl bojácné oči k nebi. Vyšla dorůstající luna; vedle ní se objevila takřka neviditelná hvězdička. Tou dobou už andulky odpočívají na vyschlé zátoce, na suchých kukuřičných košťálech. Kdyby tak měl jednu andulku, byl by šťasten.

Sklonil hlavu a začal si prohlížet tmavou jímku, z které pil dobytek. Drobné potůčky se roztékaly do písku jako otevřené zvířecí tepny. Vzpomněl si na krvácející kozy, jak dostanou palicí a jsou pak přivázány pod přístřeškem k trámu hlavou dolů.

Vzdálil se. Pocit pokoření se pomalu ztrácel, až zmizel. Musí jít domů, navečeřet se a jít spat. A musí vyrůst, být tak velký jako Fabián, zabíjet kozy palicí, nosit ostrý nůž za pasem. Bude velký, natáhne se na prýčně, bude kouřit cigarety z kukuřičné slámy, bude nosit boty ze surové kůže.

Vylezl po cestičce a loudal se k domovu; pletl při tom nohama, kolébal se. Až bude velký, bude chodit takto, těžce, kolébatě, důležitě, ostruhy budou zvonit. Vyskočí na hřbet divokého koně a poletí stepí jako vítr, až se za ním bude zvedat prach. Až se vrátí, seskočí a půjde shrbeně po dvorku. Bude mít kamaše, chránič, koženou vestu a kožený klobouk s řemínkem. Starší bratr a Baleia se mu budou obdivovat.

Starší hoch

Stalo se to proto, poněvadž matka Viktorie se starším hochem ani chvilku nepohovořila. Nikdy neslyšel mluvit o pekle. Nerozuměl tomu, co říkala paní Terta, a žádal vysvětlení. Matka Viktorie mu nevěnovala pozornost a zmínila se nejasně o jistém nadmíru ošklivém místě, a když syn trval na tom, aby je popsala, pokrčila rameny.

Chlapec se šel zeptat do světnice otce. Našel ho, jak sedí na zemi s roztaženýma nohama a rozbaluje usni.

„Dej sem nohu.“

Rozkaz byl vyplněn a Fabián vzal míru na sandály. Špičkou nože udělal jednu rýhu za patou, druhou před palcem. Nato načrtl tvar obuvi a tleskl do dlaní:

„Odpal!“

Maličký neodešel, ale chodil kolem dokola, až se bojácně odvážil otázky. Nedostalo se mu odpovědi. Vratil se tedy do kuchyně a přilepil se matce na sukni:

„Tak jak vypadá?“

Matka Viktorie mluvila o rožních a ohni.

„Viděla jste je?“

Tu se matka Viktorie rozzlobila, řekla, že je drzý, a dala mu pohlavek.

Chlapec odešel rozhořčen nad nespravedlností, přešel dvůr a zalezl pod zvadlé sapany na břehu vyschlého jezera.

V této těžké hodině mu dělala společníci psice Baleia. Odpočívala u ohniště, podřimovala v teple a čekala na kost. Nejspíš žádnou nedostane, ale věřila v kosti; a nečinnost, která ji uspávala, byla sladká. Čas od času se pohnula a upřela na paní černé panenky, z nichž zářila důvěra. Měla za to, že v hrnci je velikánská kost. Nikdo nemohl zviklat její jistotu, žádný neklid jí nerušil skromné sny. Občas ji někdo bezdůvodně nakopl. S kopanci počítala; na sny o kosti neměly vliv.

Ostrý hlas matky Viktorie a pohlavek, který dala onoho dne dítěti, vytrhl Baleiu z dřimoty a vnukl jí podezření, že není všechno v pořádku. Šla se schovat do kouta za přístřešek a tam se skrčila mezi koše a harampátí, aby ji nebylo vidět. Za chvíli zvedla čumáček, aby zjistila, na čem je. Mírný vánek, který vál od jezera, potvrdil její rozhodnutí: protáhla se podél zdi, přeskočila nízké okno u kuchyně, přešla dvůr, prošla pod tureckým stromkem a našla v stínu sapanů svého kamaráda. Plakal a byl velmi nešťastný. Snažila se zmírnit jeho hoře, skákala kolem něho a vrtěla ocasem. Nebyla veselá, ale také nemohla cítit přílišný žal. A protože nikdy neztrácela trpělivost, vytrvale poskakovala, funěla a snažila se upoutat

příteľovu pozornost. Konečně ho přesvědčila, že si počíná nerozumně.

Hošík se posadil, položil si na klín fenciňu hlavu a začal jí tichounce vyprávět. Jeho slovník byl skoro tak omezený jako slovník papouška, který zahynul v období sucha. Ovládal však posušky a výkřiky a Baleia odpovídala ocasem, jazykem, pohyby, jimž bylo snadno porozumět.

Všichni ho opustili. Pejsek je jediný na světě, kdo je mu nakloněn. Hladil ho hubenými špinavými prsty a zvíře se stočilo do klubíčka, aby vychutnalo příjemný dotyk, podobný pocitu z teplého popela.

Vytrvale fenku hladil, tiskl její čenich k svému umouněnému obličejí, dšval se hluboko do jejích klidných očí.

Hrál si na hliništi s bratrem, plácali z hlíny zvířátka a patlali se v jílu. Nechal hry a šel se vypyávat matky Viktorie. Hotové neštěstí. Vinu na tom nese paní Terta, která den předtím zaříkávala Fabiánovo loupání v kříži a potom s dýmku v bezzubých dásních procedila to divné slovo. Byl by si přál, aby se z toho slova stala věc, a byl zklamán, když se matka zmínila o ošklivém místě s rožni a ohněm. Rozmrzele čekal, že to peklo paní Terta nějak předělá.

Všechna známá místa jsou dobrá: kozí chlívěk, ohrada, hlinišť, dvorek, napajedlo — to je svět,

v němž žijí skutečné bytosti, pastevcova rodina a zvířata statku. Kromě toho tu je v dále modravé pohoří, pahorek, na který chodívá Baleia lovit divoká morčata, téměř nezřetelné stepní průseky, pralesní houštiny a doubravy, neproniknutelné trsy bromelií — a v nich se to hemží oživenými kameny a rostlinami, které jednají jako lidé. Tyto světy žijí v míru, občas zmizí hranice a obyvatelé obou světů si dokonale rozumějí a pomáhají si. Jistě existují všude temné síly, ale jsou vždycky poraženy. A když Fabián krotí divoká zvířata, zřejmě ho v sedle chrání jakási vyšší moc, ukazuje mu méně nebezpečné cesty a odstraňuje trní a větve.

Vzájemné vztahy nebyly ovšem vždycky tak přátelské. Byly doby, kdy lidé bezhlavě prchali, unavení a hladoví. Matka Viktorie nesla mladšího chlapce obkročmo na boku, na hlavě udržovala v rovnováze plechovou truhlici; Fabián nesl přes rameno pušku předovku; Baleie se pod prořidlou srstí rýsovala žebra. On, starší chlapec, padl na zem, která pálila do chodidel. Najednou se setmělo, svícnové kaktusy zmizely. Sotva cítil, že ho Fabián bije pouzdrem na nůž.

Tenkrát byl svět zlý. Ale potom se napravil, zlé věci vlastně vůbec nebyly. V kuchyňské polici jsou uloženy pláty sušeného masa a kusy slaniny. Lidi netrápí žízeň a odpoledne, když se otevřou vrata, vyběhne drobný skot k napajedlu.

Kosti a oblázky se někdy měnívají v bytosti, které zabydlují houštiny, pahorek, vzdálené vrchy a trsy bromelií.

Protože starší chlapec neuměl pořádně mluvit, patlal složité výrazy, opakoval slabiky, napodoboval bučení dobytka, hučení větru, praskání větví, které se v stepi o sebe třely. Teď ho napadlo, aby se naučil slovo, které je jistě důležité, neboť se vyskytuje v řeči paní Terty. Naučí se je z paměti a předvede je bratrovi a Baleie. Baleie to bude jedno, ale bratr se závistivě podiví.

„Peklo, peklo.“

Nevěřil, že by takové pěkné slovo mohlo znamenat nějakou špatnost. A rozhodl se, že si s matkou Viktorií pohovoří. Kdyby byla řekla, že v pekle byla, dobře. Matka Viktorie vzbuzuje úctu, je to viditelná mocná osobnost. Kdyby se byla zmínila o nějaké jiné osobnosti, neviditelné a ještě mocnější, také dobře. Ale chtěla ho přesvědčit tím, že mu dala pohlavek, a to se mu zdálo nesmyslné. Pohlavky jsou přirozené, když se dospělí zlobí, dokonce si myslel, že jejich hněv je jedinou příčinou pohlavků a vykrákání. Toto přesvědčení ho činilo nedůvěřivým, nutilo ho pozorovat rodiče, než se na ně obrátil. Odvážil se zeptat matky Viktorie jen proto, poněvadž byla v dobré náladě. Vysvětlil to všechno pejskovi s nadměrným množstvím výkřiků a posuňků.

Baleia nemilovala prudké projevy: protáhla nohy, zavřela oči a zívla si. Pro ni byly kopance nepříjemnou a nevyhnutelnou skutečností. Měla jen jednu možnost, jak se jim vyhnout, — útek. Někdy to však slízla znenadání a špička sandálu ji kopla do zadku — pak se odešla se štěkotem schovat do houštiny, třebaže měla chuť kousnout někoho do lýtka. Protože nebyla schopna uskutečnit tuto svou touhu, uklidnila se. Kamarádovo vzrušení je skutečně nerozumné. Opět si protáhla nohy a zazívala. Bylo by dobré pospat si.

Chlapec jí dal hubičku na vlhký čumák a pohladil ji. Jeho dušička se upjala k modravému pohoří a k trsům bromelií. Fabián říkal, že v horách jsou doupata pum. Av bromeliových trsech pichlavým okružím vztyčovaly své ploché hlavy žararaky.

Zamnul hubenýma rukama, vyčistil si špinavé nehty. Myslel na figurky, které zanechal na hliništi, ale to mu připomnělo ono nešťastné slovo. S námahou přemohl svou chorobnou zvědavost; řekl si, že se na nic neptal, a že proto žádný pohlavek nedostal.

Zvedl se. Viděl okno kuchyně, matčin drdol, a to mu vnukalo nedobré myšlenky. Šel si sednout pod jiný strom, odkud se díval na hory v mracích. Až se setmí, splynou hory s oblohou a vyjdou na nich hvězdy. Jak je to možné, že jsou na zemi hvězdy?

Fenka přihopkala, očíchala ho, olízla mu ruce a uvelebila se.

Jak je to možné, že jsou na zemi hvězdy?

Posmutněl. Možná že matka mluvila pravdu. Peklo je asi plné žararak a pum, a lidé, kteří tam žijí, dostávají pohlavky, vytaháno za uši a rány pouzdrem na nůž.

Ačkoliv si sedl jinam, nemohl se zbavit přítomnosti matky Viktorie. Opakoval si, že se přece nic nestalo, a snažil se myslet na hvězdy, které vycházejí na horách. Marně. Tou dobou hvězdy nesvítily.

Cítil se slabý a bezbranný, díval se na své hubené ruce a tenké prsty, začal kreslit po zemi záhadné obrazce. Proč to jen matka Viktorie řekla?

Objal fenku s prudkostí, která jí nebyla po chuti. Neměla ráda, když ji někdo mačkal, raději skákala a válela se po zemi. Zachytila vůni hrnce, zavětrila a odsoudila podivné způsoby svého přítele. Velká kost vystupuje a klesá do polévky. Tato útěchyplná představa ji neopouštěla.

Chlapec ji nepřestával objímat. A Baleia se krčila, aby ho neurazila, a snášela jeho nadměrnou něhu. Jeho pach je dobrý, ale mísí se do něho kuchyňské výpary. Je tam kost. Velikánská kost plná morku a s trochou masa.

Zima

Rodina se shromáždila kolem ohně. Fabián seděl na převráceném drtiči kukuřice, matka Viktorie měla pod sebou zkrříženy nohy a děti se jí opíraly o stehna jako o podušku. Psice Baleia se zadkem na zemi a s předkem vzpřímeným pozorovala žhavé oharky, které se pokrývaly popelem.

Byla hrozná zima, venku bubnoval déšť, vítr lomcoval větvemi sapanů a řeka hučela jako vzdálené hromobití.

Fabián si mnul spokojeně ruce a špičkou sandálu kopal do žhavého popela. Řeřavé uhlí zasvítilo a rozpadlo se v popel, kolem kamenného ohniště se šířil světelný kruh a matně ozařoval pastevcovy nohy, ženina kolena a ležící chlapce. Občas se zavrtěli, neboť oheň byl slabý a zahřívál je pouze z jedné strany. Druhou stranu ochlazoval vzduch, který sem vnikal škvírami ve stěnách a štěrbinami v okně. Nemohli proto spát. Kdykoliv začínali usínat, roztráslí se a museli se obrátit; přisunuli se k ohništi a poslouchali rozmluvu rodičů. Nebyla to vlastně rozmluva: jen ojedinělé věty, plné zámlk, opakování a nesouvislostí. Občas povzbudili vážnoucí rozhovor hrdelními zvuky. Ve skutečnosti žádný z nich nedával pozor, co říká ten druhý: vyslovovali jen nahlas své předsta-

vy, jak jim přicházely na mysl, a představy se vybavovaly, měnily a nebylo je možno ovládnout. Poněvadž měli nepatrnou zásobu výrazů, snažili se tento nedostatek nahradit silou hlasu.

Fabián znovu zamnul rukama a spustil jakousi dost zmatenou historku, ale poněvadž ho bylo vidět jen po sandály, nikdo si pohybu jeho rukou nevšiml. Starší hoch nastavoval pozorně uši. Kdyby viděl otci do tváře, možná že by porozuměl aspoň části vyprávění, ale takto potmě to bylo velmi těžké. Zvedl se, šel do kouta kuchyně, přinesl odtamtud náruč dříví. Matka Viktorie schválila tento čin zabručením, ale Fabián nesl přerušení nelibě; shledal, že se v synově počínání projevuje nedostatek úcty, a zvedl ruku, aby ho potrestal. Dítě uhnulo a šlo se schovat za matčinu sukni a matka se otevřeně postavila na jeho stranu.

„No, no! To je rámusu!“

Ten její člověk je už takový, vzplane jako věchet.

„Pudivítr.“

Prohrábla žhavý popel držadlem kokosové měchačky, narovnala mezi kameny mokré třísky kolubřiny a pokoušela se je zapálit. Fabián jí pomáhal: přestal brebentit, klekl na všechny čtyři a s nadutými tvářemi foukal do ohně. Kouř zaplavil kuchyni, všichni se rozkašlali a utírali si oči. Matka Viktorie se chopila vějíře a za chvíli vyšlehly mezi kameny plaménky.

Světelný kruh se zvětšil, postavy nyní vystoupily ze stínu celé rudé. Fabiána bylo vidět od pasu dolů; od pasu nahoru se změnil v temný stín, ozářený občas mihotavým světlem. A tento stín začal poznovu přežvykovat řeč.

Fabián byl v dobré náladě. Před několika dny zaplavila povodeň znaménka, u nichž končila hranice naplavenin; teď dosahovala až k sapanům, které už asi budou pod vodou. Jistě čouhají jenom listy a pěna stoupá a olizuje podezleté břehy.

Nebude to dlouho trvat a vodní krutovláda skončí, ale Fabián nemyslel na budoucnost. Zatím ještě povodeň roste, bere s sebou zvířata, rozlévá se z břehů, vniká do výmolů. Moc dobře. A Fabián si mne ruce. Nehrozí bezprostřední nebezpečí sucha, které rodinu děsilo po několik měsíců. Step žloutla, rudla, dobytek začal hubnout a hrozi- vé přízraky těžkých snů znepokojovaly spánek lidí. Najednou protalo oblohu někde u pramenů řeky rychlé zašlehnutí, hned nato další a jasnější, blízko zaburácel hrom a v půlnoční tmě se válely mraky barvy krve. Vichřice rvala červené akáty a kadidlovníky, blesk stíhal blesk — a matka Viktorie se schovala s dětmi do komůrky, zacpala si uši a zavrtala se do příkryvek. Ale ta hrůza skončila, jako když utne, rozpršelo se, přihnala se velká voda a brala s sebou kmeny stromů a mrtvá zvířata. Voda stoupala, už dosahovala k pěšině, jako by

chtěla zaplavit cicimky na konci dvorku. Matka Viktorie se děsila. Bylo by možné, že voda dostoupí až k cicimkům? Stane-li se tak, chalupa bude zatopena a oni budou muset vylézt na kopec, žít několik dní na kopci jako divoká morčata.

Povzdechla si a hrábnutím držadla měchačky oživila oheň. Pánbůh nedopustí, aby přišla taková pohroma.

„Ba.“

Chalupa je pevná.

„Ba.“

Podpěry z mastixového keře jsou dobře zapuštěny do tvrdé podlahy. Přijde-li řeka až sem, strhne jen hliněné cihly, které tvoří výplň v dřevěném mřížoví stěn. Pánbůh rodinu ochrání.

„Ba.“

Rámy byly dobře připevněny houžvemi k mastixovým podpěrám. Dřevěná kostra domu odolá zuřivosti vod. A až opadnou, rodina se vrátí. Ano, budou žít všichni v stepi, jako divoká morčata. Ale jakmile voda opadne, vrátí se, nakopou v hliništi jíl a znovu chalupu ohodí.

„Ba.“

Matka Viktorie mávala s vervou vějířem, aby neslyšela hučení řeky, která se přibližovala. Chce snad stoupat ještě dál? Vějíř šustěl a z hukotu povodně se stalo šumění, šumění, které končilo někde u cicimků.

Fabián vypravoval o svých znamenitostech. Začal skromně, ale ponenáhlu se dostal do varu a viděl teď události v přehnaně příznivém světle, ba byl přesvědčen, že vykonal pozoruhodné činy. Potřeboval toto přesvědčení. Před nějakým časem se přihodila ta pohana: žlutý voják ho na trhu vydráždil, zbil ho bajonetem a vsadil do vězení. Celé týdny chodil Fabián nasupený, vymýšlel pomstu a díval se, jak dobytek ve vyprahlé stepi chřadne. Přijde-li sucho, opustí ženu a děti, rozseká žlutého vojáka, pak zabije soudce, prokurátora a komisaře. Několik dní chodil jako bez duše, myslil na sucho a hryzl v sobě ponížení. Ale zaburácel hrom, přišla velká voda a teď bubnuje déšť a vítr proniká škvírami ve stěnách.

Fabián byl spokojený a mnul si ruce. Protože byla velká zima, přiblížil je k plamenům. Vyprávěl bez hlavy a paty, zapomněl na rány, na vězení, cítil, že je schopen velkých činů.

Řeka vystoupila až k pěšince, byla už blízko cicimků. Nevypadalo to na to, že by jich dosáhla — a klidný Fabián vyprávěl podle údajů, které slyšel od starších lidí, o hádce, z níž vyšel jako vítěz. Hádka byla smyšlená, ale Fabián v ni věřil.

K stěnám chalupy, jež sousedily s ohradou, se přišly přitlačit krávy. Déšť je bodal, zvonce zněly. Ztuční na nové pastvě, dají telata. Na lukách vzroste tráva, stromy se vzpamatují, dobytek se

rozmnoží. Všichni ztloustnou, on, Fabián, žena, obě děti i psice Baleia. Možná že si matka Viktorie opatří postel s koženým výpletem. Opravdu, pryč na tyčí, na níž léhají, je nepohodlná.

Fabián rozkládal rukama. Matka Viktorie mávala vějířem, aby udržela mokrou kolubrinu v plamenech. Chlapcům bylo na jednu půlku zima, na druhou horko, a protože nemohli usnout, naslouchali otcovým báchorkám. Začali se potichu dohadovat o jistou nejasnost v jeho vyprávění. Neshodli se, začali se hádat, chytli se spolu. Fabián se rozzlobil nad jejich opovržlivostí a chtěl je potrestat. Pak se uklidnil a opakoval nesrozumitelný úsek, při čemž použil jiných slov.

Mladší hoch zatleskal a podíval se na Fabiánovy ruce, které se pohybovaly nad plamenem, temně a rudé. Záda byla ve stínu, ale dlaně byly ozářeny a měly barvu krve. Bylo to, jako by byl Fabián stahoval kůži z dobytčete. Ryšavé rozčuchané vousy nebylo vidět, modravé nehybné oči hleděly upřeně do žhavého popela, kostrbatou a chraptivou mluvu přetínaly zámlky. Seděl nahrbeně na drtidle, ošklivý a nemotorný, jako nějaké neohrabané zvíře, které se neudrží na dvou nohou.

Starší hoch byl nespokojen. Poněvadž nemohl rozpoznat, jak se otec tváří, zavíral oči, aby mu dobře rozuměl. Ale zmocnila se ho pochybnost. Fabián příběh pozměnil, a to mu ubíralo na vě-

rohodnosti. Rozčarování. Protáhl se a zívá. Bylo by lepší ta slova opakovat. Pokusil se je vyložit, ale nepohodl se s bratrem. Pohádal se pro ta slova — a jeho přesvědčení se utvrdilo. Fabián je měl opakovat. Ne. Objevila se obměna a z hrdiny se stal člověk, který se mýlí. Starší hoch si vzpomněl na starou hračku, kterou dostal od kmotra Tomáše ze třtinového mlýna. Zavřel oči a znovu je ospalé otevřel. Vzduch, který sem vnikal škvírami ve stěnách, ochlazoval mu nohu, ruku, celou pravou stranu. Otočil se a to, co bylo vidět z Fabiána, zmizelo. Hračka se rozbila a malému bylo smutno, když viděl střepy k nepotřebě. Vzpomněl si na ohrádky, které stavěl z drobných oblázků pod sapany. Teď je jezero plné a přikrývá ohrady, které postavil. I hliniště je plné, sahá až k stěnám kuchyně a jeho vody se spojily s vodami jezera. Aby se matka Viktorie dostala do zahrádky, kde jsou karafiáty a hrnce s pelyňkem, chodí předními dveřmi, sestupuje z kryté verandy a prochází vraty z ebenového dřeva. Ploty, turecký stromek a sapany za domem jsou pod vodou. Kapky deště bubnují, kravské zvonce cilinkají, žáby kuňkají. Zvuk zvonců je známý, ale kuňkání žab a šumot deště působí zvláštním dojmem. Všechno se změnilo. Prší celý den, celou noc. Do pralesních houštin a hájů, kde žijí tajemné bytosti, vtrhlo násilí. Jsou tam žáby. A jejich kuňkání stoupá

a klesá, naříkavá pšeň se nese krajinou. Pokusí se spočítat hlasy, pletl se. Je jich moc, jistě je nekonečně mnoho žab v houštinách a hájích. Co dělají? Proč naříkají tou klokotavou a smutnou písničkou? Nikdy žádnou neviděl, splývaly mu s oněmi neviditelnými obyvateli pohoří a bromeliových trsů. Skrčil se, uvelebil se a usnul; jednu půli hřál oheň, druhou chránily matčiny boky.

Vějíř se třepetal, vlhké dřevo syčelo. Fabiánův obrys se zjasňoval a temněl.

Nehybná trpělivá Baleia pozorovala žhavé uhlíky a čekala, až půjde rodina spat. Nebyl jí vhod hluk, který dělal Fabián. Když honili venku dobytek, křičíval Fabián jako tur. To je přirozené. Ale nač tolik křiku tady u ohně? Zbytečně se unavuje. Baleia se nudila, podřimovala a nemohla usnout. Paní by měla uklidit uhlíky a popel, zamést podlahu, lehnout si s Fabiánem na pryčnu. Hoši se uvelebí ve světnici na rohoži pod poličkou. Ještě že jí dají pokoj. Celý den číhá na každé jejich hnutí a snaží se uhadnout nesrozumitelné věci. Teď musí spát, zbavit se blech a oné ostražitosti, na kterou ji navykli. Až bude zem umetena košťátkem, vklouzne mezi kameny, stočí se a v teple usne. Ucíť pach mokrých koz a uslyší neznámé zvuky, bubnování deště, žabí kuňkání, hučení řeky. Navštíví ji drobounká zvířátka, která nemají pána.

Slavnost

Fabián, matka Viktorie a hoši šli na vánoční slavnost do města. Byly tři hodiny, slunce pražilo a nad korunami stromů vířil žlutý oblak prachu a suchého listí.

Zavřeli chalupu, přešli dvorek, sestoupili po pěšině a škobrtali po kamení jako volci s nemocnými kopyty. Fabián byl nacpán do bílých cvilinkových šatů, které šila paní Terta. Měl plstěný klobouk, límeček, vázanku, perka z hovězíny a snažil se jít vzpřímeně, což obvykle nedělal. Matka Viktorie, nastrojená do červených květovaných šatů, špatně udržovala rovnováhu v střevících s vysokánskými podpatky. Vzala si do hlavy, že se obuje jako slečinka, — a při chůzi klopýtala. Hoši měli po prvé na sobě nové kalhoty a kabáty. Doma nosili vždycky proužkované košilky nebo chodili nazí. Ale Fabián koupil v obchodě dvacet loket bílé látky a pověřil paní Tertu, aby zhotovila ošacení pro něho a pro děti. Paní Terta prohlásila, že látky je málo, ale Fabián s tím nesouhlasil, poněvadž si byl jist, že ta bába má v úmyslu okrást ho o zbytky. V důsledku toho byly šaty krátké, úzké a samá předělavka.

Fabián se snažil tyto vady přehlédnout. Šel vzpříma, břicho ven, záda rovně, a hleděl k vzdálenému pohoří. Obyčejně se dívával na zem a vy-

hýbal se kamenům, pařezům a hadům. Nepřirozené držení ho unavovalo. A když vstoupil do písčitého řečiště, uznal, že takto nezdolá tři míle, které ho dělí od města. Zul se, strčil ponožky do kapsy, sundal kabát, vázanku a límeček a odfrkl si úlevou. Matka Viktorie se rozhodla, že ho napodobí: strhla z nohou střevíce a punčochy a zavázala je do šátku. Hoši si dali sandálky pod paži a bylo jim dobře.

Odzadu přiběhla psice Baleia a připojila se ke skupině. Kdyby byla přišla dříve, Fabián by ji byl zahnal. A Baleia by strávila svátky spolu s kozami, které znečišťují přístřešek. Ale protože měl pastevec zmačkanou vázanku a límeček v kapse, kabát přes rameno a perka navlečená na kusu dřeva, byla mu psice blízká a vzal ji na milost.

Zaujal své přirozené držení těla: šel klátivě, kolébal se se skloněnou hlavou. Matka Viktorie, oba hoši a Baleia ho následovali. Odpoledne uběhlo jako voda, a když se setmělo, octli se na břehu potoka, kde začínala ulice městečka.

Zde se Fabián zastavil, posadil se, umyl si otláčená chodidla a pokoušel se odstranit z hlubokých puklin bláto, které v nich bylo. Aniž se utřel, chtěl se obout — a to byla nesnáz: paty bavlněných punčoch utvořily na nártách boule a perka z hovězí kladla odpor jako panna. Matka Viktorie nadzvedla sukni, posadila se na

zem a také se upravovala. Oba hoši vlezli do potoka, otřeli nohu o nohu, vylezli, obuli si sandálky a pozorovali pohyby rodičů. Matka Viktorie byla hotova a vstala, ale Fabián soptěl vzteky. Zvládl nepoddajnost jedné z těch prokletých bot. Druhá vzdorovala a on se marně potil s poutkem v prstech. Matka Viktorie radila, což manžel popouzelo. Ta zatracená pata ne a ne se dostat do boty. Při prudším zatažení se poutko vzadu přetrhlo a pastevec s vervou tahal gumu rukama. Nedosáhl ničeho, vstal a rozhodl se, že půjde po ulici tak, jak je, kulhačky, s jednou nohou delší než druhou. Se zuřivostí, do níž se mísilo něco naděje, dupl prudce nohou o zem. Maso se smáčklo, kosti zapraskaly, mokrá ponožka se roztrhla a obolené chodidlo se vtěsalo do hovězí. Fabián zhluboka vydechl úlevou i bolestí. Nato se snažil připevnit na krk tvrdý límeček, ale roztřesené prsty neposlouchaly. Matka Viktorie mu pomohla: prostrčila knoflík do úzké dírky a uvázala kravatu. Špinavé, upoceně ruce zanechaly na límečku tmavé skvrny.

„Dobré je to,“ zabručel Fabián.

Přešli lávku a dostali se na ulici. Matka Viktorie šla na vysokých podpatcích jako na chůdách a stočený deštník držela rukojetí dolů, špičkou obalenou šátkem nahoru. Nedá se říci, proč matka Viktorie nosila deštník špičkou nahoru a rukojetí

dolů. Ona sama by to nedovedla vysvětlit, ale vždycky viděla, že si tak venkovanky počínají, a přejala jejich zvyk.

Fabián ztrnule pochodoval.

Oba hoši si prohlíželi lucerny a tušili kromobyčejné věci. Nebyla to zvědavost, co cítili, byl to strach, a proto našlapovali pomalu, z obavy, aby na sebe neupozornili. Předpokládali, že existuje svět, který se liší od statku, báječný svět modravého pohoří. Ale toto zde je něco divného. Jak to, že je tu tolik domů a lidí? Muži se zde určitě poperou. A co když se na ně zdejší lidé utrhnou a nedovolí, aby šli mezi krámky? Byli zvyklí snášet pohlavky a tahání za uši. Možná že se ti neznámí nebudou chovat jako matka Viktorie, ale přesto se děti držely zpátky, tiskly se k domovním zdím, napůl omámeny a ohlušeny neznámým hlukem.

Došli ke kostelu, vstoupili. Baleia dál pobíhala na chodníku a pozorovala neklidně ulici. Podle jejího mínění mělo být všechno ve tmě, vždyť je noc, a ti lidé, co tu chodí po rynku, by měli jít spat. Zvedla čumáček a ucítila vůni, která ji nutila ke kašli. Tady nablízku se moc křičí a také je tu příliš mnoho světla, ale co ji znepokojovalo, byla ona vůně kouře.

Hoši se rovněž děsili. Ve světě, který se na jednou rozšířil, viděli, že se Fabián a matka Viktorie scvrkli, že jsou menší než sochy na oltáři. Neznali

oltáře, ale měli za to, že ony věci musí být drahocenné. Světla a zpěvy je přiváděly do vytržení. Na statku neznali jiné světlo než oheň mezi kameny v kuchyni a petrolejovou lampu, zavěšenou za očko na tyči, která byla zastrčena do zdi. Ze zpěvu znali Anjelpáně matky Viktorie a Fabiánovy halekačky. Halekačky byly smutné, jednotvárný nápěv beze slov, a dobytek šel za nimi jako ochromen.

Fabián se mlčky díval na obrazy a hořící svíce; v nových šatech mu nebylo volně, krk měl jako ve skřipci, nohy jako na řevém uhlí. Dav ho tísnil víc než šaty, byl z něho nesvůj. V kamašch, vestě a náprsence vězel jako pásovec v krunýři, ale skočil na koně a letěl stepí. Teď se nemohl ani otočit, nohy a ruce mu překážely. Vzpomněl si na rány, které utržil, a na noc strávenou v šatlavě. Nynější jeho stav se nelišil příliš od toho, co cítil, když ho zavřeli. Bylo mu, jako by ho chtěly ruce a paže davu spoutat, srazit na kolena, přitisknout ke zdi do kouta. Rozhlédl se po tvářích kolem sebe. Okolostojící ho zřejmě neviděli, ale Fabián cítil, že je obklopen nepřáteli, bál se, že se zaplete do vyšetřování a že noc skončí špatně. Funěl a marně se namáhal zamávat kloboukem. Stěží se mohl hýbat, byl jako svázaný. Pomalu se mu podařilo protlačit si v davu uličku a protáhl se až ke kropence se svěcenou vodou. Tam se zastavil, pln strachu, že ztratí z očí ženu a děti. Vystoupil na

špičky, ale z úst mu vyjelo zasténání: odřené paty ho začaly sužovat. Rozpoznal drdol matky Viktorie, která se schovala za sloup. Děti jsou asi u ní. Kostel se stále víc naplňoval. Aby zahlédl ženinu hlavu, musel se Fabián natahovat, otáčet hlavu. A límeček ho řezal do krku. Perka a límeček jsou nezbytné. Nemůže jít na mši obut do sandálů, v rozhalené bavlněné košili, která odhaluje kosmatou hrud. Byl by to nedostatek úcty. Poněvadž je v církvi, chodí jednou v roce do kostela. A pokud se pamatuje, viděl vždycky, že takové jsou slavnostní obleky: naškrobené kalhoty a kabát, perka, plstěný klobouk, límeček a kravata. Neodvážil se porušit tradici, i když tím trpěl. Domníval se, že plní povinnost, a snažil se tedy chodit zpříma. Ale nevydržel to: páteř se ohnula do přirozené polohy a paže se pohybovaly jako rozklížené.

Když se Fabián srovnával s městskými lidmi, cítil se méněcenným. Proto měl podezření, že si z něho ostatní dělají blázna. Příkrčil se a vyhýbal se hovoru. Mluví s ním jen proto, aby mu něco vzali. Obchodníci šidí na míře, na ceně i na účtě. Jeho pán maluje inkoustem a perem nesrozumitelná numerata. Naposledy, co se setkali, došlo k nedorozumění kolem čísel a Fabián opustil s rozpálenou hlavou a rozhořčen bělochovu pisárnu v přesvědčení, že ho podvedli. Všichni ho poškozují.

Výběřčí, obchodníci, majitel statku z něho stahují kůži a ti, s nimiž nic nemá, se mu smějí, když ho vidí klátit se po ulici. Proto raději dál od těch darmošlapů. Ví, že nové šaty, které stříhla a ušila paní Terta, límeček, kravata, perka a plstěný klobouk z něho dělají strašáka, ale nechce na to myslet.

„Lenoši, zloději, tlučhubové, rošťáci.“

Byl přesvědčen, že všichni lidé z města jsou špatní. Kousl se do rtu. Nesmí říkat takové věci. Dostal za menší poklesek po hřbetě a vyspal se v šatlavě. Vida ho, žlutého vojáka... Potřásl hlavou, zapudil nepříjemnou vzpomínku a hledal v zástupu přátelský obličej. Kdyby potkal známého, zavolal by ho na chodník, objal by ho, usmál by se, poplácal by ho. Pak by mluvil o dobytku. Vzpamatoval se a napjal zrak, aby zahlédl drdol matky Viktorie. Musí dát pozor, aby se nevzdálil od ženy a dětí. Vydal se za nimi a dostihl je v okamžiku, kdy se kostel začínal vyprazdňovat.

Vyšli postrkem a sestoupili se schodů. Utrmácený a odřený začal Fabián znovu myslet na žlutého vojáka. Když šli po rynku kolem žatoby, odvrátil tvář. Bez jakékoliv příčiny ho ten hulvát napadl a šlápl mu na nohu. On se odvrátil, ví, co se patří. Ale když ten druhý nepřestával, ztratil trpělivost, dostal vztek. A co z toho: výprask a noc v šatlavě.

Pozval ženu a děti na koníčky, usadil je a trochu

se rozptýlil, když je viděl točit se dokola. Pak je zavedl k hracím stánkům. Podrbal se, vytáhl kapesník, rozvázal ho, přepočítal peníze. Měl chuť si přisadit na vrchcáby. Kdyby měl štěstí, mohl by koupit postel ze surové kůže, sen matky Viktorie. Šel se napít do stánku kořalky, vrátil se, nerozhodně přešlapoval a očima se ptal matky Viktorie, co na to říká. Matka Viktorie udělala zamítavý posuněk a Fabián se stáhl, neboť si vzpomněl na hru se žlutým vojákem v hospodě starého Ignáce. Okradli ho, určitě ho okradli. Přitočil se k stánku a znovu se napil kořalky. Ponenáhlu začal rozvazovat.

„Slavnost je slavnost.“

Dal si ještě jednu a vjela do něho kuráž, zvývavě se rozhlížel po lidech. Byl rozhodnut udělat výtržnost. Kdyby narazil na žlutého vojáka, rozdal by si to s ním. Sebevědomě si vykračoval mezi krámky, mrskal patami, a necítil odřeniny na nohou. Chtělo se mu ostudy, ukázat tomu uličníkovi, zač je toho loket. Nevšímal si ženy a dětí, které šly za ním. Řval:

„Sem s tím chlapem!“

V hluku, kterého bylo na náměstí dost, si té provokace nikdo nevšímal. A Fabián se šel schovat za krámky, mezi podnosy s cukrovinkami. Byl hotov všechno rozmlátit, ale zůstal v něm ještě kousek rozvahy. Tady se může rozčilovat, vyhro-

žovat a nadávat neviditelným nepřátelům. Kdyby ho protivník rozdráždil, neudržel by se, bránil by se. Věděl, že je takový výbuch nebezpečný, bál se, že se najednou objeví žlutý voják, že mu přijde přišlápnout nohu. Žlutý voják, sám o sobě sušinka, stával se ve společnosti kamarádů výbojným. Bude dobře vyhnout se mu. Vzpomínka na něj se občas stávala strašlivou. A Fabián si to teď vynahrazoval. Naparoval se povzbuzen kořalkou:

„Kde je ten hrdina? Kdo se mi opováží říci, že se mu nelíbím? Sem s tím chlapem!“

Spustil brebtavé lamento, s trochou obavy, že ho někdo uslyší. Neobjevil se nikdo. A Fabián hlasitě hudroval, hulákal, že jsou všichni pose-routkové a nekňuby, ano prosím. Když se vyřval, zdálo se mu, že se tu někde nablízku schovávají mužští a mají z něho strach. Napadl je:

„Smečka...“

Zarazil se pln znepokojení, vyrazil na něm studený pot, ústa se mu naplnila slinami, ale na to slovo nepřišel. Smečka čeho? Má to na jazyku. A jazyk nabíhá, dřevění, Fabián plije a upírá na ženu a děti skelné oči. Ustoupil několik kroků a začal dávit. Nato se znovu přiblížil k světlům a posadil se na chodník před krámem. Zvadle, zhasl, nálada byla ta tam. Smečka čeho? Opakoval si tu otázku, aniž věděl, co chce. Podíval se zblízka ženě do tváře a nepodařilo se mu rozeznat její

rysy. Jestlipak si matka Viktorie všimla, jak se zabreptal? Rozmlouvalo tu několik venkovanů a Fabián je začal obtěžovat. Kdyby mu nebylo tak špatně, kdyby se tolik nepotil a neříhal, pohádal by se s nimi. Otázka, která se honila v jeho popleteném mozku, splynula s představou, že ti lidé nemají právo sedět na chodníku. Chtěl, aby ho nechali se ženou, dětmi a pejskem o samotě. Smečka čeho? Vykřikl, tleskl do dlaní:

„Smečka psů!“

Teď, když na to vzpurné slovo přišel, rozveselil se. Smečka psů. Zálesáci jako on nejsou zjevně nic jiného než psi. Zašmátral po ženě a dětech, přesvědčil se, že jsou v pořádku. Prudké škytnutí mu zkroutilo obličej, znovu se mu ústa naplnila slinami. Začal odplivovat. Uklidnil se, zhluboka vydechl a prsty si otřel rty, od nichž se táhlo vlákno slin. Točila se mu hlava, v uších neblaze hučelo. Byl by přísahal, že to všem ukázal a že přestál nebezpečí. Současně však měl pocit, že udělal nějakou chybu. Teď byl unavený, ospalý. Pokud měl v hlavě a dělal kravál, nedbal na odřené nohy. Ale vybouřil se a perka z hověziny ho nadmíru mučila. Strhl je, svlékl ponožky, zbavil se límečku, kravaty a kabátu, všechno to stočil, udělal si polštářek, natáhl se na cement, přes oči si přetáhl plstěný klobouk. A usnul se žaludkem jako na vodě.

Na matku Viktorii přišla nesnáz: kroutila se, neboť měla jistou potřebu a nevěděla, jak si odlevit. Mohla by se schovat dole na rynku za krámky, někde mezi pultíky s cukrovinkami. Vzpřímila se, napůl rozhodnuta, a pak si zase dřepla. Opustit děti a manžela v tomto stavu? Skrčila se a zoufale se rozhlédla do všech čtyř stran, neboť potřeba byla velká. Vytratila se jakoby nic, došla k nárožnímu obchodu, kde byla skupina přičaplych žen. Dívala se na průčelí domů a na papírové lucerny a při tom pomohla zemi a nohy ostatních venkovanek. Přikradla se zpět k rodině, vytáhla z kapsy hliněnou dýmku, nacpala ji, zapálila a několikrát dlouze a spokojeně zabafala. Teď, když ji potřeba netrápila, se zájmem se dívala na to mraveniště, které se hemžilo na náměstí, na dražební pult, na svítivé ohony rachejtlí. Opravdu, život není špatný. Se zachvěním si vzpomněla na sucho, na hroznou pouť, kdy šla po rozpálených cestách lemovaných kostmi a suchými větvemi. Zahnala zlou vzpomínku, obrátila svou pozornost na tu krásu kolem. Hlučení davu bylo blahodárné, rozvrzaný kolovrátek u koníčků pořád vyhrával. Aby byl život dobrý, chyběla matce Viktorii jen postel, jako měl kmotr Tomáš ze třtinového mlýna. Pomyslila na pryčnu, na které líhají, a povzdychla si. Seděla na bobku, pokuřovala a napínala oči a uši, aby jí nic ze slavnosti neušlo.

Baleia

Fenka Baleia byla na umření. Zhubla, srst jí na několika místech vypadala, z růžových dolíků vystupovala žebra. Na nich hnily a krvácely tmavé skvrny pokryté mouchami. Živé maso na čumáku a oteklá tlama jí ztěžovaly jídlo a pití.

Fabián se proto dovtipil, že u ní začíná vzteklina, a přivázal jí na krk růženec z pražených kukuřičných zrn. Ale Baleie bylo stále hůře, drbala se na podpěrách ohrady nebo mizela neklidně v stepi, odháněla komáry ochablými slechy a krátkým opelichaným ocasem, u kořene tlustým a článkovaným, podobným ocasu chřestýše.

Rozhodl se tedy Fabián, že jí utratí. Přinesl pušku předovku, vyleštil ji, protáhl a snažil se ji dobře nabít, aby fenka příliš netrpěla.

Matka Viktorie se zavřela v komůrce, kam přivlekla poděšené hochy. Tušili neštěstí a neúnavně opakovali stejnou otázku:

„Neuděláte Baleie nic?“

Viděli pytlík na olovo a růžek na prach. Fabiánovy způsoby je zneklidňovaly, vzbuzovaly po-

Chtěli odstrčit závoru a otevřít dveře, ale matka Viktorie je odvedla na pryčnu, uložila je a snažila se zacpat jim uši: staršímu sevřela hlavu do klína a tomu druhému přikryla uši dlaněmi. Protože děti odporovaly, dohřála se a držela je násilím. Při tom nevrle bručela.

I ona měla těžké srdce, ale podřídila se: Fabiánovo rozhodnutí bylo samozřejmě a správné. Ubohá Baleia.

Napjala sluch a uslyšela chrastění olova, proklouzavajícího hlavní zbraně, a tupé dopady nabíjáku na koudel. Vzdechla si. Chuděrka Baleia.

Hoši začali křičet a kopat. A protože matka Viktorie povolila svaly, nechala toho většího proklouznout a zaklela:

„Zatracený spratku!“

V zápase, který se rozpoutal, aby znovu chytila vzpurného syna, se doopravdy rozzlobila. Rošťák. Přišla pohlavek na hlavu zamotanou do červené pokrývky a do květované sukně.

Ponenáhlu přestala soptit. Tiskla k sobě děti, projevovala ošklivost nad nevhlednou fenou a... Odnorné zvíře.

Baleia

Fenka Baleia byla na umření. Zhubla, srst jí na několika místech vypadala, z růžových dolíků vystupovala žebra. Na nich hnily a krvácely tmavé skvrny pokryté mouchami. Živé maso na čumáku a oteklá tlama jí ztěžovaly jídlo a pití.

Fabián se proto dovtipil, že u ní začíná vzteklinu, a přivázal jí na krk růženec z pražených kukuřičných zrn. Ale Baleie bylo stále hůře, drbala se na podpěrách ohrady nebo mizela neklidně v stepi, odháněla komáry ochablými slechy a krátkým opelichaným ocasem, u kořene tlustým a článkovaným, podobným ocasu chřestýše.

Rozhodl se tedy Fabián, že jí utratí. Přinesl pušku předovku, vyleštil ji, protáhl a snažil se ji dobře nabít, aby fenka příliš netrpěla.

Matka Viktorie se zavřela v komůrce, kam přivlekla poděšené hochy. Tušili neštěstí a neúnavně opakovali stejnou otázku:

„Neuděláte Baleie nic?“

Viděli pytlík na olovo a růžek na prach. Fabiánovy způsoby je zneklidňovaly, vzbuzovaly podezření, že Baleie hrozí nebezpečí.

Byla jako člen rodiny: hráli si spolu všichni tři, vlastně se od sebe ani nelišili, dováděli na písku u řeky a v kyprém trusu, kterého přibývalo, až hrozil zanést kozí chlívěk.

Chtěli odstrčit závoru a otevřít dveře, ale matka Viktorie je odvedla na pryčnu, uložila je a snažila se zacpat jim uši: staršímu sevřela hlavu do klína a tomu druhému přikryla uši dlaněmi. Protože děti odporovaly, dohřála se a držela je násilím. Při tom nevrle bručela.

I ona měla těžké srdce, ale podřídila se: Fabiánovo rozhodnutí bylo samozřejmě a správné. Ubohá Baleia.

Napjala sluch a uslyšela chrastění olova, proklouzavajícího hlavní zbraně, a tupé dopady nabíjáku na koudel. Vzdechla si. Chuděrka Baleia.

Hoši začali křičet a kopat. A protože matka Viktorie povolila svaly, nechala toho většího proklouznout a zaklela:

„Zatracený spratku!“

V zápase, který se rozpoutal, aby znovu chytila vzpurného syna, se doopravdy rozzlobila. Rošták. Přišla pohlavek na hlavu zamotanou do červené pokrývky a do květované sukně.

Ponenáhlu přestala soptit. Tiskla k sobě děti, projevovala ošklivost nad nevzhlednou fenou a drmolila pošklebky a nadávky. Odporné zvíře, slintavec. To je nápad, aby vztekly pes pobíhal volně po domě. Ale uvědomila si, že je příliš tvrdá, bylo jí zatěžko uvěřit, že by Baleia měla vzteklinu, a litovala, že manžel nepočkal aspoň jeden den, aby se vidělo, jestli je nutné ji utratit.

Tou dobou přecházel Fabián přístřeškem a luskal prsty. Matka Viktorie vtáhla krk a snažila se přitisknout ramena k uším. Protože to bylo nemožné, zvedla paže, a aniž pustila syna, podařilo se jí schovat kousek hlavy.

Fabián proběhl přístřeškem, pohlédl na ebonovky a vrata a začal štvát neviditelného psa proti neviditelnému nepříteli.

„Chyt ho! Chyt ho!“

Nato ustoupil do světnice, přešel chodbou a došel k nízkému oknu v kuchyni. Prozkoumal dvůr a uviděl Baleiu, jak si drbe a otírá opelichaný kožich o turecký stromek, a pozvedl pušku k líci. Fenka se na pána nedůvěřivě podívala, přikrčila se ke kmeni a popolezla, až se octla na druhé straně stromu, přičaplá, nedůvěřivá. Ukazovala jen černé panenky očí. Fabiána její manévry omrzely. Vyskočil tedy z okna, dal se podél plotu ohrady, opřel se o kůl v rohu a znovu pozvedl zbraň k líci. Protože zvíře bylo otočeno předkem a neposkytovalo dobrý terč, udělal ještě několik kroků dopředu. Když došel k sapanům, namířil a stiskl kohoutek. Střela zasáhla Baleiin zadek a zchromila jí jednu nohu. Baleia se dala do zoufalého štěkotu.

Když matka Viktorie uslyšela výstřel a štěkot, utekla se k Panně Marii; hoši sebou házeli na posteli a hlasitě vzlykali. Fabián prchl.

A Baleia prchala o překot, oběhla hlinišť, vlezla

z levé strany do zahrádky. Proběhla kolem karafiátů a hrnečků s pelyňkem, prolezla dírou v plotě a po třech se dostala až na dvorek. Zamířila k přístřešku, ale obávala se, že narazí na Fabiána, a zalezla proto do kozího chlívka. Zůstala v něm chvíli, celá popletená, a pak z něho odhopkala, aniž věděla kam.

Před volskou károu přestala vládnout zadním během. Šla tedy po lidsku, po dvou, a s obtížemi za sebou vlekla zadek. Silně krvácela. Chtěla zalezet a schovat se pod káru, ale měla strach z kol.

Zamířila k sapanům. Pod kořenem jednoho z nich byl hebký, hluboký pelíšek. Tam ráda líhávala: nahrnula na sebe prach, aby na ni mouchy a komáři nemohli, a když vstala, měla na ranách nalepeny suché listy a větvičky. Vypadala úplně jinak než ostatní zvířata.

Padla, dřív než dosáhla vzdáleného doupěte. Pokusila se vstát, zvedla hlavu a natáhla přední nohy, ale ostatní tělo zůstalo bezvládně ležet na boku. V této zhroucené poloze se pohybovala s vypětím sil, hrabala nohama, zarývala drápy do země, vlekla se po drobném kamení. Nakonec se vysílila a klesla na kameny, kam hoši házeli mrtvé hady.

Hrozná žízeň jí spalovala hrdlo. Chtěla si prohlédnout nohy a nerozeznala je: mlha jí zastřela zrak. Dala se do štěkání, přála si kousnout Fa-

biána. Ve skutečnosti neštěkala: tichounce vyla a její vyťí sláblo, až bylo skoro neslyšitelné.

Poněvadž ji slunce oslepovalo, podařilo se jí dostat se o kousínek dopředu. Schovala se do cípku stínu vedle kamene.

Podívala se znovu poděšeně na sebe. Co se jí to stalo? Mlha houstla, přibližovala se.

Ucítila příjemný pach morčat, běžících z kopce, ale pach byl slabý a byl smíšen s pachem jiných zvířat. Zdálo se, že se kopec velmi vzdálil. Zavěťřila, nasála zvolna vzduch. Měla chuť vylézt na kopec a pustit se za morčaty, která si tam volně hupkala a běhala.

Začala ztěžka oddechovat a předstírala, že štěká. Olízla jazykem vyprahlou tlamu, ale neměla z toho žádné potěšení. Čím dál tím víc ztrácel její čich na citlivosti: morčata určitě utekla.

Zapomněla na ně a znovu dostala chuť kousnout Fabiána, který se jí objevil před hasnoucím zrakem s podivnou věcí v ruce. Neznala tu věc, ale začala se třást, přesvědčena, že v sobě skrývá nepříjemná překvapení. Napjala síly, aby se od té věci odtáhla; chtěla stáhnout ocas. Zavřela těžká víčka a měla za to, že stáhla ocas. Nemůže Fabiána kousnout: narodila se u něho v komůrce pod pryčnou a prožila svůj život v područí. Štěkala, aby sehnala dobytek dohromady, kdykoliv pastevec zatleskal.

Neznámý předmět jí stále ohrožoval. Zadržela dech, schovala zuby, prohlédla si nepřítele šterbinou skleslých víček. Vydržela tak chvíli, potom si oddechla. Fabián a nebezpečná věc zmizeli.

S námahou otevřela oči. Teď byla všude velká tma, slunce jistě zašlo.

Zvonce koz zacilinkaly od řeky, kozí pach se táhl poblízkou.

Baleia se vylekala. Což ta zvířata pobíhají v noci volně? Její povinností bylo vstát a odvést je k napajedlu. Zavěťřila a snažila se zachytit pach chlapců. Bylo jí divné, že je necítí.

Nevzpomněla si na Fabiána. Stalo se neštěstí, ale Baleia ho nespojovala s nemohoucností, která se jí zmocnila. Ani nepostřehla, že je už zbavena zodpovědnosti. Úzkost jí sevřela srdéčko. Musí přece hlídat kozy: v tuto hodinu se jistě táhne kolem řeky a ze vzdálených houštin pach pum. Na štěstí hoši spí na rohoži pod policí, v níž má matka Viktorie uschovanou dýmku.

Zimní noc, ledová a mlhavá, obklopila zvířátko. Úplné ticho, nikde ani znaménka života. Starý kohout v kurníku nekokrhá, Fabián nechrápe na pryčně. Tyto zvuky nebyly pro Baleiu zajímavé, ale když kohout mával křídly a Fabián se obracel, připomínaly jí tyto známé projevy jejich přítomnosti. Teď se zdálo, že je hospodářství vylidněno.

Baleia rychle oddechovala s otevřenou tlamou. Čelisti jí poklesly, necitelný jazyk visel ven. Nevěděla, co se to stalo. Zahřmění, rána, kterou dostala do zadku, a namáhavá cesta z hliniště na konec dvorku se jí vytrácely z mysli.

Asi leží v kuchyni mezi kameny, které slouží za ohniště. Než jde matka Viktorie spat, odklízí řevavé uhlí a popel a zametá košťátkem vypálenou zemi. To je dobré místo pro psí odpočinek. Teplo vyhání blechy, země zvláční. A když přejde klímáním, přiběhnou a přihupkují četná morčata, pluky morčat vtrhnou do kuchyně.

Chvění stoupalo, z břicha přešlo na Baleinu hrud. Od hrudi dozadu bylo všechno necitelné a zapomenuté. Ale zbytek těla se třásl; bromeliové trny se zabodávaly do masa napůl vyžraného nemocí.

Baleia si opřela unavenou hlavičku o kámen. Kámen je studený. To jistě matka Viktorie nechala vyhasnout oheň příliš brzy.

Baleie se chtělo spát. Probudí se šťastna, ve světě plném morčat. A bude lízat Fabiánovi ruce, ruce velikánského Fabiána. Děti s ní budou dovádět, budou se s ní kočkovat na velikánském dvorku, ve velikánském chlívku. Svět bude plný morčat, tlustých, velikánských.

Účtování

Fabián dostával při dělení čtvrtinu telat a třetinu kůzlat. Ale protože neměl pole a jenom po povodni zasel několik hrstí fazolí a kukuřice, nakupoval potraviny na trhu a odprodával dobytčata. Nikdy se mu nepodařilo vpálit značku do jediného telete nebo označit ucho jediného kůzlete.

Kdyby mohl po několik měsíců dát něco na stranu, zvedl by hlavu. Kul plány. Pošetilost, kde nic není, ani smrt nebere. Když spotřebovali zeleminu a ohryzali kukuřičné klasy, obracel se na pánovu pokladnu a postupoval mu za nízkou cenu výtěžky ze šťastnějších časů. V rozrušení brblal a huboval, snažil se vytlouci, co se dalo, zajíkal se, polykal na prázdno. Kdyby jednal s někým jiným, nebyl by okraden tak nestydatě. Ale bál se, že dostane vyhazov. A podroboval se. Přijímal peníze a poslouchal rady. Bylo by dobře myslet na budoucnost, mít rozum. Zůstával stát s otevřenými ústy, rudý, s naběhlým krkem. Najednou vybuchl:

„Hloupé řeči. Peníze jsou kulaté a nikdo nemůže žít a nejíst. Kde nic není, ani smrt nebere.“

Ponenáhlu pán vpaloval svou značku do Fabiánových dobytčat. A když už neměl pastevec nic, co by prodal, zadlužoval se. Když došlo k dělení, vězel po uši v dluzích a při účtování mu dali pakatel.

Tak jako vždycky, tak i tentokrát předložil Fabián zúčtování dobytka. Pak si to rozmyslel a nakonec utekl od napůl sjednaného obchodu. Šel se poradit se ženou. Matka Viktorie poslala děti na hliniště, posadila se v kuchyni, soustředila se, rozložila na zemi semínka různých druhů a sečítala a odčítala. Druhého dne se Fabián vrátil do města, ale při uzavírání obchodu zjistil, že výpočty matky Viktorie se jako obvykle liší od výpočtů pánových. Ozval se a dostalo se mu obvyklého vysvětlení: rozdíl, to jsou úroky.

Nespokojil se s tím: musela se stát chyba. On je nevzdělanec, ano prosím, samozřejmě, že je nevzdělanec, ale žena je hlava otevřená. V tom bělochově papíru musí být chyba. Chyba se našla a Fabián ztrácel hlavu. Takhle se celý život plahočit a pak vydat svůj majetek a ani nemrknout! Je tohle správné? Dělat jako otrok a nikdy se z otroctví nevymanit!

Pán se rozzlobil, nedal si líbit takovou opovázlivost. Prý by bylo dobře, kdyby si pastevec hledal službu na jiném statku.

Tu Fabián pokrotl a couvl. Dobrá, dobrá. Není zapotřebí dělat rámus. Řekl-li nějaké to slovo navíc, prosí o prominutí. Je nevzdělanec, nemá školy. Kdepak opovázlivost, ví přece, kde je jeho místo. Je mezek. Bude se snad přít se zámožným člověkem? Nevzdělanec, ano prosím, ale ví, co se

patří. Žena se asi spletla, pravděpodobně se žena spletla. Až se sám podivil jejím výpočtům. A tak, protože neumí číst (nevzdělanec, prosím), důvěřoval své staré. Ale prosí za prominutí a přísahá, že už se to nestane.

Pán se uklidnil a Fabián vycouval, zametaje kloboukem podlahu. Ve dveřích se otočil, zazvonil růžicemi ostruh a odkolébal se pryč. Boty z nevzdělané kůže klapaly jako kopýtka.

Došel na roh, zastavil se, vydechl. Neměli by s ním takhle jednat. Odloudal se k rynku. Před výčepem starého Ignáce odvrátil tvář a vyhnul se velkým obloukem. Od té doby, co tu tak pohořel, bál se jít okolo. Posadil se na chodník, vytáhl z kapsy peníze, přepočítal je a snažil se odhadnout, o kolik ho okradli. Nemůže říci nahlas, že je to krádež, ale je! Sebrali mu dobytek skoro zadarmo a ještě si vymyslili úroky. Jaképak úroky! Lumpárna to je.

„Zlodějna!“

Ani postěžovat si nesměl. Protože se ozval a mřnil, že co je moc, to je moc, běloch se rozzuřil a vyletěl jako čert. Nač tolik rámusu?

„No! No!“

Vzpomněl si, co se mu stalo před lety, dávno před tím, než přišlo sucho. Když jim jednou teklo do bot, měl je zachránit hubený pašík, který nechtěl na krmníku ztloustnout. Schovávali si ho k váno-

cům. Zabil ho předčasně a šel ho prodat do města. Ale objevil se ten chlap z městského úřadu s potvrzenkami a zahnal ho do úzkých. Fabián předstíral, že neví, oč jde; ničemu nerozumí, je nevzdělanec. Protože mu ten druhý vysvětlil, že prodává-li vepřika, musí zaplatit daň, snažil se ho přesvědčit, že tu o žádného vepře nejde, že to jsou jen čtvrtky vepře, kusy masa. Úředník ztratil trpělivost, obořil se na něho a Fabián ztichl. Dobrá, dobrá. Bůh mu buď milostiv, aby si něco začal s úřady! Myslil si, že se svým majetkem může nakládat podle libosti. Daním nerozumí.

„Nevzdělanec, víte?“

Domníval se, že je pašík jeho. Když ovšem část z něho patří městskému úřadu, to je jiná. Vrátil se tedy domů a maso sní. Může to maso sníst? Může, nebo nemůže? Úředník podrážděně zadupal a Fabián se omlouval, kožený klobouk v ruce, záda nahrbena:

„Kdopak říká, že se chci hádat? Nejlíp bude, když toho necháme.“

Odporoučel se, hodil maso do pytle a šel je potají prodat do jiné ulice. Ale výběřčí ho nachytil a Fabián zaplatil daň a pokutu. Od onoho dne už nekrmil prasata. Je to nebezpečné.

Díval se na bankovky vysázené na dlani, na nikláky a stříbrňáky, vzdychl si, kouzl se do rtů. Nemá ani právo se ohradit. Přilezl ke křížku.

Kdyby nepřilezl, musel by pryč, zmizel by se ženou, s drobotinou a s harampátím. Kam? No? Má kam jít se ženou a dětmi? Nemá!

Rozhlédl se na všechny strany. Za střechami, které bránily v rozhledu, rozprostírala se pastvina, suchá a tvrdá. Vzpomněl si na strastiplný pochod, který prodělal napříč stepí s rodinou. Všichni byli otrhaní a hladoví. Vyvázli a to mu připadalo jako zázrak. Ani neví, jak vyvázli.

Kdyby mohl někam jinam, křičel by pěkně hlasitě, že ho okradli. Byla to zjevná porážka; cítil nesmírnou nenávist k čemusi, co je současně vyschlá step, pán, vojáci a městští úředníci. Na mou věru, všechno je proti němu. Přivykl už, má tuhou skořápkou, ale někdy už mu dochází míra. Nemá trpělivost, aby to snášel.

„Člověk jednou něco provede a přijde do neštěstí.“

Což oni nevidí, že je z masa a krve? Musí pracovat pro druhé, ovšem, zná své místo. Dobrá. Narodil se s takovým údělem, nikdo nemá vinu, že se narodil na špatné planetě. Co dělat? Může změnit osud? Kdyby mu řekli, že se s tím dá něco dělat, vyděsil by se. Přišel na svět, aby krotil divoká zvířata, léčil jejich rány zařikáváním a aby od zimy do léta opravoval ploty. Je to osud. Žil tak otec, žil tak děd. Dál už o rodině nevěděl. Řezat bromelie, promazávat biče — to už má v krvi.

Je s tím srozuměn, na víc si nároky nedělá. Kdyby mu dali, co mu patří, bylo by to v pořádku. Nedávají. Je nebožák, není víc než pes, dostává jen kosti. Pročpak mu bohatí berou ještě i ten díl kostí? Až je to trapné, že se tak důležité osoby zabývají podobným svinstvem.

Bankovky v dlani vlhly potem. Rád by věděl, kolik z něho vymáčkli. Posledně, co účtoval s pánem, zdála se mu škoda menší. Poplašil se. Slyšel mluvit o úrocích, o lhůtách. To na něj působilo neblahým dojmem: vždycky když mu učení páni říkali složitá slova, měl z toho jen škodu. Poslouchal je se znepokojením. Zřejmě jsou dobrá jen k tomu, aby se jimi přikryla nějaká zlodějna. Ale jsou pěkná. Někdy se některým učil nazpaměť a namátkou jich užíval. Pak je zapomínal. K čemu má chudák jeho ražení mluvit řečí bohatých lidí? Paní Terta, ta má jazyk jako meč. Panečku, mluví skoro tak dobře jako lidé z města. Kdyby uměl mluvit jako paní Terta, hledal by si službu na jiném statku, však by se uchytil. Ale on neumí. Když je v úzkých, zakoktává se, plete se jako kluk, v rozpacích přešlapuje. Proto z něho dřou kůži. Ničemové. Obrat chudáka, který nemá, kam by hlavu složil. Copak nevidí, že to není správné? Co získají podobným počínáním? No? Copak získají?

„Ach!“

Teď už nekrmí prasata a rád by viděl toho chlapa z městského úřadu, který by na něm vymáhal daň a pokutu. Rvou mu košili s těla a k tomu mu ještě namelou a zavrou ho. Proto už nebude dělat, bude si odpočívat.

Možná že nebude. Přerušil svou samomluvu; trvalo věčnost, než v duchu spočítal a přepočítal peníze. Rázně je zmuchlal, strčil je do zadní kapsy, prostrčil kostěný knoflík do úzké dírky. Svinstvo.

Vstal, došel až ke dveřím jakési hospody a dostal chuť na kořalku. Protože tam bylo hodně lidí opřených o nálevní pult, ucouvl. Nerad se plete mezi lidi. Takový nezvyk. Vždycky něco plácne, aniž chce urazit, oni tomu rozumějí jinak a už to jede. Je nebezpečné vstoupit do výčepu. Jediný člověk, který mu rozumí, je žena. Ani mluvit nemusí: stačí posušky. To jen paní Terta se vyjadřuje jako lidé z města. Moc dobře, když je člověk takový, když se dovede hájit. On to neumí. Kdyby to uměl, nežil by tak, jak žije.

Je nebezpečné vstoupit do výčepu. Měl chuť na čtvrták kořalky, ale vzpomněl si na svou poslední návštěvu ve výčepu starého Ignáce. Kdyby ho tenkrát nenapadlo, aby se napil, nebylo by ho potkalo ono neštěstí. Nemůže se v klidu ani napít kořalky. Dobrá. Vráť se domů a půjde spat.

Odcházel pomalu, nemotorný, přihrbený, růži-

ce ostruh se odmlčely. Nepodaří se mu usnout. Zrovna uprostřed pryčny je to dřevo s hrbolem. Jen když se člověk pořádně utahá, vyspí se na tak tvrdé věci. Musil se předtím unavit na koni nebo celodenním spravováním plotu. Pokroucený, zemdlený se natáhl a chrápal jako čuník. Teď nebude moci ani oka zavřít. Celou noc se bude převalovat na pryčně a rozebírat svůj osud. Rád by věděl, co udělá v budoucnosti. Neudělá nic. Bude se dřít do úpadu a žít pod cizím krovem, jestli ho pod ním nechají. Pak se vydá do světa a zemře hlady ve vyschlé stepi.

Vytáhl z kapsy kotouč tabáku, ostrým nožem si naškrábal tabák na cigaretu. Kdyby se alespoň mohl rozpomenout na příjemné věci, život by nebyl tak úplně špatný.

Ulice zůstala za ním. Pozvedl hlavu, spatřil hvězdu a pak mnoho hvězd. Postavy nepřátel pobledly. Pomyslel na ženu, na děti a na mrtvého psa. Chudák Baleia. Jako by zabil člena rodiny.

Žlutý voják

Fabián se dal cestičkou, která končila u vyschlého, vyprahlého jezera, porostlého sapany a trsy travin. Šel ztěžka, přes rameno plnou brašnu, na ruce množství zvonců a bičů. Dlouhý nůž brnkal o pařezy.

Jako obvykle slídl očima po zemi a luštil stopy. Znal stopy grošované kobylky i chovné kobyly, otisky velkých i malých kopyt. Tohle je jistě grošovaná kobyla. Zanechala na kmenu kolubrinu bílé chlupy. Vymočila se do písku a močí rozmazala stopy, což se koni nestane.

Fabián šel bezstarostně, pozoroval tato znamení i jiná, která je křížila a patřila drobnějším živočichům. Šel přihrbený, zdálo se, že očichává zemi — a pustá step ožívala, zvířata, která tudy prošla, se vracela a objevovala se mu před drobnýma očkama.

Sledoval směr, kterým se dala kobylka. Ušel asi sto sáhů, když zachytil ohlávku, kterou nesl na rameni, o bodlákový keř. Vyprostil ohlávku, vytáhl nůž a začal osekávat bodláky a palmoví, které mu překáželo v cestě.

Nadělal množství záseků, zem se pokryla pichlavým palmovím. Uslyšel praskot větviček, zarazil se, otočil se a stál tvář v tvář žlutému vojákoví, který ho před rokem přivedl do vězení, kde musel

vytrpět výprask a strávit noc. Sklonil nůž. Trvalo to vteřinu. Méně: zlomek vteřiny. Kdyby to bylo trvalo déle, žlutý by ležel natažen na zemi s rozpolcenou lebkou. Poněvadž popud, který Fabiána vedl k rozmáchnutí, byl velmi silný, byl by jeho pohyb stačil k zabití, kdyby mu druhý popud nevedl paži opačným směrem. Čepel se náhle zarazila u vetřelcovy hlavy, těsně nad červenou čapkou. Zprvu pastevec nic nechápal. Viděl jen, že tu je nepřítel. Najednou zjistil, že je to člověk, a co je horšího, ouřad. Zděsil se, ustrnul, ruka zaváhala, ochabla a kolísala ze strany na stranu.

Vychrtlý, roztrhaný voják se třásl. A Fabián měl chuť znovu pozvednout nůž. Chuť měl, ale svalstvo ochablo. Ve skutečnosti nechtěl zabít člověka, jednal jen tak, jako když se v sedle divokého koně vyhýbal větvím a trnům. Nevěděl, jaké pohyby dělá v sedle. Cosi ho postrkovalo nalevo nebo napravo. A toto cosi chtělo rozpoltit hlavu žlutého. Kdyby to bylo vydrželo minutu, Fabián by se stal opravdovým chlapem. Nevydrželo. Najednou ho napadlo, že je to jistě nebezpečné, — a on stál nerozhodně, pouličil oči a ztěžka oddychoval, v zarostlé a zpocené tváři nelíčené zděšení; sotva udržel rukojeť nože ve vlhkých prstech.

Měl strach a opakoval si, že je v nebezpečí, ale zdálo se mu to tak beze smyslu, že se dal do smíchu. Strach z takového? Nikdy neviděl, aby se člověk

tak třásl. Pes. Copak se ve městě nenaparoval? Nešlapal vesničanům na trhu na nohy? Nezavíral lidi do šatlavy? Nestyda, mamlas.

Rozvzteklil se. Pročpak ten lump drkotá zuby jako kanec? Nevidí, že se on, Fabián, nedovede pomstít? Nevidí to? Zamračil se. Představa nebezpečí zmizela. Jaké nebezpečí? Na toho tady nepotřebuje nůž, stačí nehty. Levá ruka rozhýbala zvonce a biče a zastavila se, chlupatá a hrubá, před vojákovým obličejem, který ustoupil a opřel se o sapan. Kdyby tam ten sapan nebyl, nešťastník by byl upadl.

Fabián do něho zabodl podlitě oči, zastrčil nůž do pochvy. Mohl by ho zabít rukama. Vzpomněl si na výprask a na noc strávenou v šatlavě. Ano prosím. Tohleto si vydělává peníze zlým nakládáním s pokojnými občany. Je to správné? Fabiánův obličej se hrůzně stáhl, byl ošklivější než zvířecí čenich. No? Je to správné? Popouzet lidi, kteří nikomu nedělají nic zlého? Proč? Zalykal se, vrásky na čele se prohlubovaly, malé modré oči se otevřely dokořán v bolestné otázce.

Voják se skrčil a schoval za strom. A Fabián zatílnal nehty do mozolnatých dlaní. Tak rád by byl opět raněn tou slepotou. Bylo nemožné ztratit znovu na okamžik smysly. Opakoval si, že nepotřebuje žádnou zbraň, ale věděl s určitostí, že by jí nebyl schopen použít, — chtěl se jen tak

klamat. Asi minutu byl vztek z pocitu bezmoci tak silný, že se mu vrátila síla a on postoupil proti nepříteli.

Zlost přešla, prsty, které se zarývaly do dlaně, se rozevřely a Fabián se zarazil neohrabaně jako kačena. Celý ochabl.

Voják se přilepil na sapanový strom, bylo vidět jen jeho ruku, nohu a kousek tváře, ale ten kousek člověka začal před pastevcovýma očima růst. A ta druhá část, která byla schovaná, musela být ještě větší. Fabián se pokoušel ten nesmyslný nápad zahnat:

„Na jaké pitomosti člověk nepřipadne!“

Před několika minutami nemyslel na nic, ale teď na něm vyrazil studený pot a myšlenky ho sužovaly. Je neurvalec, vzplane jako věchet. Ne, je mezek, který se někdy splaší, — a když se to stane, vždycky to špatně dopadne. Kdyby byl na příklad tenkrát odpoledne neztratil trpělivost a nepohaněl matku úřední osoby, nebyl by se vyspal v šatlavě a nebyl by dostal na hřbet. Dva mizerové na něj skočili, jeden ho mlátil do prsou, druhý po zádech a on odtáhl a klepal se jako zmoklá slepice. To všechno jen proto, že se dohřál a řekl bez rozmyslu jedno slovo. Nemá výchovu. Může snad za to? Nastala mela, strážník udělal uličku mezi trhovci, kteří se tlačili kolem: „Marš!“ Pak výprask a šatlava a to všechno pro takovou hloupost.

On, Fabián, byl k tomu dohnán. Ano, nebo ne? Podpatek holínky si stoupl na sandál. Ztratil trpělivost a uřekl se. Pravda, pohanět něčí matku nic neznamena, protože celý svět ví, že člověk nechce nikomu ublížit. Taková bezvýznamná nadávka. Žlutý to měl vědět. Nevěděl. Vyletěl jako sršán, zapískal. A Fabián si to vypil. — „Marš!“

Přiblížil se o krok k sapanovému stromu. Kdyby teď zařval „marš“, co by strážník udělal? Nehnul by se, zůstal by přilepen ke stromu. Prašivec, člověk mu může pohanět matku. Ale pak tedy... Fabián vysunul ret a zavrčel. Tahle mizerná a odporná věc sází lidi do vězení a tluče je. Tomu nerozumí. Kdyby to byl nějaký lamželezo, bylo by to v pořádku. Konečně, dostat od ouřadu není žádná hanba, a Fabián dokonce cítil jistou hrdost, když si vzpomněl na své dobrodružství. Ale tohle... Zasupěl. Pročpak vláda zaměstnává takové lidi? Ledaže se bojí zaměstnávat pořádné lidi. Ta smečka je dobrá jen k tomu, aby napadala neškodné občany. Kdyby on, Fabián, nosil uniformu, byl by tak špatný? Šlapal by pracujícím lidem na nohy a mlátil by je? Nemlátil.

Přiblížil se zvolna, otočil se a octl se tvář v tvář vojákovi, který civěl opřen o kmen. Pistole a bajonet mu nebyly nic platny. Čekal, že se pohne. Ovšemže je to prašivec, ale má uniformu a nebude pořád tak stát s vypoulenýma očima,

s bílými rty a se zuby, které drkotají jako paličky. Srazí paty, zařve, narovná páteř, dupne mu podpatkem holínky na sandál. Přál si, aby to udělal. Představa, že ho urazila, zavřela a ztloukla tahle mrzácká stvůra, byla nesnesitelná. Díval se na tu zbabělost a cítil se ještě ubožejší a politováníhodnější než ten druhý.

Sklonil hlavu, poškrábal se v rezaté bradě. Jestli ten voják nevytasí nůž a nezařve, on, Fabián, bude velmi nešťasten.

Copak se má podřídít tomu třasořítkovi, tomu žlutákovi? Je starý, otrkaný kozel. Má páru a chuť do rvačky, vždycky se míchal do pranic a vycházel z nich se zvednutým hřebínkem. Rozpomněl se na staré rvačky při tancovačkách, se ženskými a s kořalkou. Jednou rozprášil s nožem v ruce tlupu černochoů. Tenkrát ho začala mít matka Viktorie ráda. Vždycky byl rváč. Copak mu stářím řídne krev? Kolik je mu let? Neví, ale jistě zestárnul a zeslábl. Kdyby měl zrcadlo, uviděl by vrásky a bílé vlasy. Je troska, starý střep. Neuvědomoval si změnu, ale jde to s ním z kopce.

Potem mu zvlhly tvrdé ruce. Tak co? Bude se potit strachy před mizerou, který se třese a schovává? Není to velké neštěstí, největší ze všech? Nikdy už se asi nedostane do ráže a prožije zbytek života jen tak, mouchy snězte si mě. Jak se člověk mění! Tak. Změnil se. Je někdo, kdo se moc

liší od Fabiána, po němž se v tančírnách jen zaprášilo. Fabián, který snáší výprask a šatlavu.

Otočil tvář, spatřil nůž. Ani pořádný nůž to není, nehodí se k ničemu.

„Aby se nehodil!“

„Kdo říká, že se nehodí?“

Je to opravdový nůž, ano prosím, sjížděl jako blesk, když jím osekával palmy. A skoro jím roztlal lebku tomu hanebníkovi. Teď odpočívá ve vetším pouzdře jako zbytečný krám, ale bývala to zbraň. Kdyby ho to bylo drželo o minutu déle, voják by tu ležel mrtev. Představil si ho, jak leží s roztaženýma nohama a s vytřeštěnýma očima, jak mu pramének krve slepuje vlasy a tvoří potůček mezi oblázky na pěšině. Velmi dobře! Odvlekl by ho dál do stepi, vydal by ho supům. A neměl by výčitky svědomí. Spokojeně by spal se ženou na pryčně. Pak by huboval hochy, kteří potřebují cepovat. Je přece chlap.

Vzpřímil se, upřeně se zadíval do vojákových očí, ale ty uhnuly. Je chlap. Pitomá myšlenka, že by zůstal po zbytek života tak bez břínku. Je už s ním amen? Není. Ale nač se mazat s takovým mrzákem, který se sotva drží na nohou a nejraději by zalezl? Zahazovat se pro takovou pápěru v uniformě, která se potlouká po trhu a uráží chudáky! Nebude se zahazovat, nestojí to za to, aby se zahazoval. Nebude plýtvat silami.

Zaváhal a poškrábal se na čele. Na světě je mnoho takových lotříků, na světě je hrozně moc slabých a zlých lotříků.

Rozpačitě se odtáhl. Když ho voják uviděl tak pokrotlého a pokojného, vrátila se mu odvaha, vykročil pevnou nohou a zeptal se na cestu. A Fabián smekl kožený klobouk.

„Ouřad je ouřad.“

Smekl kožený klobouk, nahrbil se a ukázal žlutému vojákovi cestu.

Svět pokrytý peřím

Na mulungových keřích u napajedla bylo plno stěhovavých ptáků. Zlé znamení, pravděpodobně bude v stepi hořet. Přilétali v houfech, usedali na stromy podél břehů řeky, odpočívali, pili, a poněvadž v okolí nebyla potrava, pokračovali v cestě na jih. Usoužení manželé tušili pohromu. Slunce vypíjí studny a ti zlořečení ptáci je připravují o zbytek vody, chtějí zabít dobytek.

Tak mluvila matka Viktorie, avšak Fabián zabručel, sraštil čelo a pomyslně přehání. Aby ptáci zabíjeli voly a kozy, to je nápad! Podíval se nedůvěřivě na ženu a usoudil, že mluví z cesty. Šel se posadit na lavičku v přístřešku. Zkoumavě se rozhlédl po čistém nebi, plném zlověstného jasu, prořatého stíny ptáků. Opeřenec aby zabíjel dobytek! Matce Viktorii asi přeskočilo.

Fabián vysunul ret a ještě víc nakrabatil zpočené čelo: ne a ne porozumět ženě poznámce. Nešlo mu to dohromady. Takové zvířátko! To byla záhada a vzdal se přijít tomu na kloub. Vešel do chalupy, přinesl brašnu, připravil si cigaretu, škrtl křesadlem o kámen, zdlouha zabafal. Rozhlédl se na všechny čtyři strany, chvílku postál otočen k severu a podrbl se na bradě.

„Juj! To jsou mi věci!“

Nezůstane tu asi dlouho. V nekonečném tichu bylo slyšet jen tlukot křídel.

Jak že to říkala matka Viktorie? Ta věta mu znovu přišla na mysl a najednou pochopil, co znamená. Stěhovaví ptáci vypijí vodu. Dobře. Dobytek bude trpět žízní a uhne. Velmi dobře. Stěhovaví ptáci zabíjejí dobytek. To je pravda. Když se nad tím člověk zamyslí, vidí, že je to tak, jenže matka Viktorie vede takové znepokojivé řeči. Teď Fabián pochopil, co chtěla říci. Zapomněl na blížící se neštěstí a potěšeně se zasmál nad chytrostí matky Viktorie. Taková osoba má cenu zlata. Ta má, panečku, nápady, ta má otevřenou hlavu. Ví si rady i v obtížném postavení. No ne! Přijít na to, že ptáci zabíjejí dobytek! A zabíjejí. V tomto okamžiku mají mulungové keře u napajedla jen holé větve bez listů a bez květů vyzdobeny peřím.

Zatoužil podívat se na to zblízka, a tak vstal, přehodil si brašnu přes rameno, šel si pro kožený klobouk a pušku předovku. Vyšel z přístřešku, přešel dvorek, přiblížil se k pěšince a vzpomněl si na fenku Baleiu. Chudinka. Objevily se jí ty hnusné věci na čumáku, srst jí vypadávala a on ji musel zabít. Jednal správně? Nikdy o tom neuvažoval. Fena byla nemocná. Mohl dovolit, aby pokousala hochy? Mohl to dovolit? Byl by blázen, aby vystavil děti nebezpečí vztekliny. Ubohá Baleia. Potřásl hlavou, aby ji zahnal z myslí.

To ta prokletá puška mu připomněla čubičku. Určitě ta puška. Odvrátil tvář před kameny na konci dvorku, kde tehdy našli Baleiu, studenou, ztuhlou, s očima vyklovanýma od supů.

Přidal do kroku, sešel po pěšince dolů, přešel po naplaveninách, přiblížil se k napajedlu. Nad kaluží černé vody tloukli ptáci zběsile křídly; větve mulungu nebylo vůbec vidět. Neřadí. Když přitáhne z vnitrozemí, je se vším konec. Dobytek uhne, dokonce i trní uschne.

Vzdychl si. Co dělat? Znovu prchat, zabydlovat se na jiném místě, znovu začínat žít. Pozvedl pušku a stiskl bez míření kohoutek. Pět nebo šest ptáků kleslo na zem, zbytek se poplašil, spálené větve se obnažily. Ale ponenáhlu se opět pokrývaly. Nebylo tomu konce.

Fabián se rozmrzele posadil na kraj napajedla, zvolna nabil pušku sekaným olovem a neutěšnil je koudelí, aby se náboj rozprskl a zasáhl co nejvíce nepřátel. Další výstřel, další padlí, ale Fabián z toho neměl žádnou radost. Tady leží potrava na dva, tři dny. Kdyby měl dost střeliva, měli by jídla na týdny a měsíce.

Prohlédl růžek a pytlík s olovem, pomyslel na cestu a zachvěl se. Rád by ošálil sám sebe, namlouval si, že k ní nedojde, když ji nebude svými neblahými myšlenkami přivolávat. Znovu zapálil cigaretu a hleděl se rozptýlit tichou samo-

mluvou. Paní Terta platí v těchto končinách za sčetlou osobu. Jakpak asi dopadne účtování s pá-
nem? Tady je něco, co se mu nikdy nepovede
rozluštit. Ty úroky pohltí všechno a nakonec si
ještě běloch myslí, že dělá milosti. Žlutý voják...

Fabián nešťastně sevřel pěsti a bouchl se do
stehen. K čertu. Dělá všechno možné, aby zapo-
mněl na jedno neštěstí, a objeví se jiné. Nechce
si připomínat ani pána, ani žlutého vojáka. Ale
připomínali se mu tvrdošjně znovu a on se kroutil
jako pominutý chřestýš. Je ubožák, nejubožejší
tvor na zemi. Tenkrát odpoledne měl žlutého
vojáka bodnout, měl ho rozsekat na kusy. Mezek
hloupý, ušatý, přikrčil se a ukázal mu cestu. Otřel
si zpoceně nakrabatělé čelo. Nač si připomínat
pohanu? Je chudák. Je tedy jisté, že vždycky bude
žít takto? Mezek pitomý, bambula. Kdyby nebyl
takový slaboch, dal by se na zboj a řádil by jako
mor. Pak by ji dostal odzadu nebo by zestárnul
ve vězení, kde by si odpykával trest, ale to všechno
je lepší než smažit se horkem a padnout u cesty se
ženou a dětmi. Měl tomu žlutému pomalu proříz-
nout hrdlo nožem. Asi by ho zavřeli a vážili by si
ho, byl by vážený člověk, chlap. Takhle si ho
nikdo nemůže vážít. Chlap není, nic není. Dovolí,
aby mu napráskali, a nepomstí se.

„Fabiáne, starý brachu, odvahy. Styď se, Fabiá-
ne. Zabij žlutého vojáka. Žlutí vojáci jsou mizero-

vé, a měli by zemřít. Zabij žlutého vojáka a ty, co
mu poroučejí.“

Poněvadž zuřivě rozkládal rukama a hodně se
při tom vyčerpával, zarazil se, aby nabral dechu,
a dostal žízeň. Po rudé opálené tváři mu stékal
pot a rezatá brada se zdála tmavší. Slezl z říčního
břehu, shýbl se k pokraji hniující vody a začal hluč-
ně pít z dlaní. Mrak ptáků poděšeně vzlétl. Fabián
se zvedl, rozhořčený lesk v očích.

„Potvory.“

Jeho hněv se znovu obrátil proti ptákům. Po-
sádl se na břeh řeky a několikrát za sebou střílel
do větví mulungu; zem se pokryla mrtvolami.
Budou nasoleny a navléknuty na drát. Zamýšlel
vzít je s sebou jako potravu na příští cestu. Měl
by utratit zbytek peněz za prach a olovo, strávit
jeden den u napajedla a pak se vydat do světa.
Bude se muset stěhovat? Ačkoliv přesně věděl, že
bude muset, chytil se slabé naděje. Snad sucho
nepřijde, snad zaprší. To jen ti zlořečení ptáci mu
nahánějí strachu. Snažil se na ně zapomenout.
Ale jak má na ně zapomenout, když jsou zde,
krouží mu kolem hlavy, hemží se v bahně, po-
sedávají na větvích, leží mrtvi na zemi? Kdyby
jich nebylo, sucho by nepřišlo. Alespoň by nepřišlo
teď: přišlo by později, bylo by kratší. Takhle začí-
ná brzo — a Fabián je cítí už z dále. Cítí je tak,
jako by už bylo tady, už teď zakouší hlad, žízeň,

nekonečnou únavu pochodu. Ještě před několika dny si spokojeně zchystával biče, opravoval ploty. Najednou čára na nebi, další čára, tisíce spojených čar, celé mraky a strašný tlukot křídel ohlašujících zkázu. Už když viděl, jak se prameny tenčí, nezdálo se mu to v pořádku. A mrzutě pozoroval bělost dlouhých jiter a zlověstný šarlat podvečerů. Nyní se jeho podezření potvrdilo.

„Potvory.“

Ta zlořečená zvířata jsou příčinou sucha. Kdyby je mohl zabít, zmizelo by sucho. Trhl sebou prudce, nabil zuřivě pušku. Hrubá chlupatá ruka, odřená a plná skvrn, se třásla, když protahovala hlaveň nabíjákem.

„Lotři.“

Není možné tu havěť vyhubit. Zadíval se do kraje, pocítil osamocení. Samotinký ve světě pokrytém peřím a ptáky, kteří ho snědí. Pomyslí na ženu a vzdychl. Chudák matka Viktorie, zase se povleče pustinami s truhlicí na hlavě. Taková rozumná osoba a bude se tlouci po vyprahlé zemi, bude si odírat nohy o kamení. To je moc. Stěhovaví ptáci zabíjejí dobytek. Jak na to matka Viktorie přišla? Něco tak těžkého. On, Fabián, kdyby se rozkrájel, nesvedl by podobnou větu. Matka Viktorie dělala správné výpočty: posadila se v kuchyni a radila se s hromádkami různých semen, které představovaly milreisy, desetníky a dva-

cetníky. A spočítala to dobře. Pánovo vyúčtování bylo jiné; bylo sepsáno inkoustem, v pastevcův neprospěch, avšak Fabián věděl, že je nesprávné a že ho pán chce ošidit. Šidí ho. Co dělat? Fabián, vyvrhel, mezek, spí v šatlavě a nastavuje hřbet. Může se bránit? Nemůže. Mezek. Ale vyúčtování matky Viktorie musí být správné. Chudák matka Viktorie. Nikdy se jí nepodaří natáhnout si kosti na posteli, třebaže je to jediné její přání. Copak ostatní lidé nespí v postelích? Fabián se bál, aby ji neranil, a dával jí za pravdu, i když to všechno bylo jenom sen. Nikdy se nevyspí jako lidé. A teď je sežerou ptáci.

Slezl ze břehu, zvolna posbíral mrtvoly a naskládal je do brašny. Byla plná, nacpaná. Odloudal se. On, matka Viktorie a oba hoši budou jíst ptáky.

Kdyby byla fenka Baleia na živu, pookřála by. Proč se mu svírá srdce? Chudinka čubka. Zabil ji z nutnosti, pro tu nemoc. Pak se zas vrátil k bičům, k plotům, k zamotaným pánovým účtům. Vyšplhal se po pěšině, octl se u cicimkových stromů. U kořene jednoho z nich se chudinka vždycky ráda natáhla, zavrtala se do větviček a suchého listí. Fabián povzdechl, ucítil uvnitř ohromnou tíži. Co když se zmýlil? Rozhlédl se po vyprahlé planině, po kopci, kde hupkala morčata, a vyznal sapanům a křoviskům, že fenka

měla vzteklinu, že ohrožovala děti. Proto ji zabil.

Zde se Fabiánovy myšlenky popletly; fenka se zamotala do ptáků, oni a sucho byli jedno a totéž. On, žena a oba hoši budou sežráni. Matka Viktorie má pravdu: je bystrá a cítí věci zdaleka. Fabián pouličil oči a chtělo se mu setrvat v obdivu k ní. Ale jeho srdce, těžké jako kámen, bylo plno vzpomínek na fenku. Ubožáčka, hubená, ztuhlá, nehybná, s očima vyklovanýma od supů.

Když šel Fabián kolem cicimků, přidal do kroku. Což kdyby tu Baleina duše bloudila jako přelud?

Domů došel se strachem. Stmívalo se a v tu hodinu pociťoval vždycky jakousi hrůzu. Poslední dobu žije bídne, mizerně, protože se sešlo příliš mnoho trápení. Musí se poradit s matkou Viktorií, domluvit se o cestě, zbavit se ptáků, obhájit se a přesvědčit se, že se nedopustil nespravedlnosti, když zabil fenku. Nejvyšší čas opustit tato prokletá místa. Matka Viktorie bude smýšlet stejně.

Utěk

Život na farmě byl těžší a těžší. Matka Viktorie se rozechvěně přezehnávala, propouštěla v prstech růženec, pohybovala rty v beznadějných modlitbách. Fabián se krčil na lavičce v přístřešku a pátral očima v žluté stepi, kde se suché listí, rozemílané větrným vírem, rozpadávalo na prach a kde kroužily černé, spálené větvičky. Z modrého nebe zmizeli poslední stěhovaví ptáci. Dobytčata, vysávaná klíšťaty, pozvolna hynula. A Fabián odolával a prosil Boha o zázrak.

Ale když z farmy vyprchal život, viděl, že je všechno ztraceno, a ujednal se ženou, že půjdou. Zabil prašivé telátko, které jim patřilo, maso nasolil a vyrazil s rodinou, aniž se rozloučil s pánem. Nikdy by nemohl vyrovnat ten přemrštěný dluh. Zbývalo mu jen pustit se do světa jako uprchlý otrok.

Vyšli za svítání. Matka Viktorie vsunula ruku do otvoru ve zdi a zavřela přední dveře na závoru. Přešli dvorek; za nimi zmizel ve tmě kozí chlívěk a ohrada, prázdné, s otevřenými vraty; zmizela chátrající volská kára, zmizely oba cicimkové stromy. Když míjeli kameny, kam hoši házívali mrtvé hady, vzpomněla si matka Viktorie na fenku Baleiu a zaplakala. Ale nebylo na ni vidět a nikdo pláč nezpozoroval.

Sešli dolů po pěšince, překročili vyschlou řeku a dali se na jih. V svěžím jitru se jim šlo dobře, čtyři mlčenlivé stíny na úzké cestě plné drobného šterku. Oba hoši s ranci vpředu, matka Viktorie s truhlicí z malovaného plechu na hlavě a s tykvicí, naplněnou vodou, vzadu Fabián se sekerou a nožem; k opasku měl řemínkem připevněnu bandasku, přes rameno brašnu a pušku předovku, přes druhé pytel se zásobami. Ušli dobré tři míle, než se objevil na obzoru pruh ohlašující východ slunce.

Zastavili se. Fabián odložil na zem část nákladu, zastínil si rukou oči a rozhlédl se po nebi. Dověkl se až sem a pořád si nebyl jist, zda se opravdu stěhují. Loudal se, napomínal hochy, kteří byli daleko vpředu, a radil jim, aby šetřili silami. Pravda byla, že se nechtěl příliš vzdálit od statku. Cesta se mu zdála bezúčelná, ani v ni příliš nevěřil. Přípravoval ji pomalu, odsouval ji, zase se vrátil k přípravám a rozhodl se k odchodu teprve tehdy, když byl už úplně ztracen. Copak může žít na hřbitově? Nic ho k té tvrdé zemi nepoutá, zahrabe se někde jinde, kde nebude tak sucho. To si říkal Fabián a myslil při tom na věci, které mu nepatřily: na kozí chlívěk a ohradu, která potřebuje opravit, na služebního koně, svého dobrého přítele, na kobylku ryzku, na sapany, na hrnce s pelyňkem, kuchyňské ohniště, pryčnu. A nohy zaváhaly,

sandály přestávaly ve tmě klapat. Copak to musí všechno opustit? Sandály znovu zaklapaly po kamenité cestě.

Teď Fabián zkoumal oblohu, pruh, který zabarvil východ, a nechtěl se poddat skutečnosti. Snažil se rozeznat něco odlišného v rudé záři, na kterou se každý den zkoumavě díval s bušícím srdcem. Hrubé ruce, které pod ohrnutou obrubou klobouku chránily oči proti jasu, se třásly.

Paže mu zklamaně klesly.

„Je konec.“

Už dříve, než se podíval na nebe, věděl, že je na jednom konci černé, na druhém krvavé a že se změní v pronikavou modř. Zachvěl se, jako by objevil něco velmi zlého.

Od té doby, co přiletěli ptáci, neměl klidu. Pracoval víc než jindy, aby v noci spal. Ale uprostřed práce mu přeběhl po zádech mráz, v noci se probouzel úzkostí a poštípaný od blech krčel se na kraji pryčny v předtuše běd.

Světla přibývalo, šířilo se po planině. Teprve tady vlastně začínalo jejich putování. Fabián se zadíval na ženu a děti, popadl pušku a pytel s potraviny a ostrou pobídkou nařídil pochod.

Rychle se vzdalovali, jako by je někdo popoháněl, a Fabiánovy sandály skoro šlapaly hošíkům na paty. Nesnesitelná vzpomínka na fenku Baleiu ho bodala. Nemohl se jí zbavit. Bromelie a křoviska

pokrývaly pláň, trní, samé trní. A Baleia ho pronásledovala. Musí prchnout z toho nepřátelského porostu.

Hoši běželi. Matka Viktorie hledala zrakem růženec z bílých a modrých zrněk, zavěšený mezi prsy, ale jak se pohnula, začala padat truhlice z malovaného plechu. Napřímila se a narovнала truhlici, zahýbala v modlitbě rty. Pánbůh vezme nevinné v ochranu. Matka Viktorie se rozlftostnila, nesmírná něha jí naplnila srdce. Vzchopila se, snažila se zaplašit smutné myšlenky a načít jednoslabičný rozhovor s manželem. I když měla dobrou vyřídilku, hrdlo se jí svíralo a nemohla promluvit. Ale cítila se bezbranná a nepatrná v té samotě, potřebovala oporu, někoho, kdo by jí dodal odvahy. Musí uslyšet nějaký zvuk. Jitra přibývalo, bez ptáků, bez listí, bez větru, v mlčení smrti. Rudý pruh zmizel, rozpustil se v modři, která zaplavila nebe. Matka Viktorie musí mluvit. Bude-li zticha, uschne a uvadne jako bromeliový keř. Chtěla oklamat sama sebe, volat, říkat, že je silná a že to přišerné horko, stromy proměněné v bezlisté větve, nehybnost a ticho nic neznamenají. Došla k Fabiánovi, povzbudila ho a povzbudila sebe. Zapomněla na nejbližší okolí, na trní, na stěhovavé ptáky, na supy, kteří větřili mršinu. Mluvila o minulosti, zaměňovala ji za budoucnost. Nemohli by být zase tím, čím byli?

Fabián váhal, drtil slova mezi zuby jako vždycky, když se mu říkalo něco nesrozumitelného. Ale byl rád, že matka Viktorie začala mluvit. Šel, bylo mu zoufale, pytel s jídlem a brašna začínaly být příliš těžké. Matka Viktorie se na něco zeptala, Fabián rozvažoval odpověď a hnedle ušel půl míle jako nic. Nejdřív chtěl odpovědět, že přece jsou to, co byli, pak si uvědomil, že se změnili, že jsou starší a slabší. Vlastně jsou jiní. Matka Viktorie trvala na svém. Nebylo by to pěkné, kdyby zase žili jako kdysi, kdysi dávno? Fabián pokyvoval hlavou, rozvažoval. Snad by bylo, snad by nebylo. Vedli šeptem dlouhou přerušovanou rozmluvu, plnou dotazů a vysvětlování. Žít tak, jako žili, v domečku chráněném třtinovým mlýnem kmotra Tomáše. Přeli se a nakonec usoudili, že by to nestálo za to, protože žili v stálém strachu, v myšlenkách na sucho. Teď se blíží k obydleným končinám, však najdou útulek. Nebudou pořád chodit nazdařbůh jako cikáni. Pastevce trápila představa, že třebaš míří do krajin, kde nebude dobytek, o který by se staral. Matka Viktorie se snažila ho uchlácholit; mohl by se věnovat jinému zaměstnání. A Fabián se zachvěl, obrátil se, upřel oči směrem k opuštěnému statku. Vzpomněl si na zvířata plná ran a hned tu myšlenku zapudil. Co se otáčí zpět? Zvířata jsou mrtva. Stiskl víčka, aby zadržel slzy; velký stesk mu sevřel srdce, ale hned nato se vyno-

řily nesnesitelné představy: pán, žlutý voják, fenka Baleia, ztuhlá v kamenech na konci dvorku.

V jedné zatáčce cesty hoši zmizeli. Fabián přidal do kroku, aby je dohnal. Bylo nutno využít jejich čilosti, nechat je, aby šli podle chuti. Matka Viktorie držela s mužem krok a došla k dětem. Když Fabián zahnul za ohyb cesty, cítil, že se o něco vzdálil z míst, v nichž několik let žil; pán, žlutý voják a fenka Baleia se začínali vytrácet z mysli.

A rozhovor začal znovu. Teď už viděl Fabián všechno růžověji. Srovnal pytel s jídlem, podíval se zkoumavě na plné ženiny tváře a její silné nohy. Dobrá. Dostal chuť na kouření. Protože přidržoval otvor pytle a uzávěr pušky, nemohl si to dopřát. Báł se odložit věci a přerušit pochod. Dal se znovu do brebentění a potřásl hlavou, aby odehnal mrak, který při pohledu zblízka v sobě skrýval pána, žlutého vojáka a fenku Baleiu. Otláčená chodidla, tvrdá jako kopýtka a obutá do nových sandálů, vydrží pochodovat měsíce. Nebo snad nevydrží? Matka Viktorie poznamenala, že vydrží. Fabián jí poděkoval za uznání a pochválil její silné nohy, objemný zadek a plná ňadra. Matce Viktorii zruměnily líce a Fabián pochvalu nadšeně opakoval. Ano. Je pěkná, dobře roslá, vydrží hodně chodit. Matka Viktorie se zasmála a sklopila oči. Tolik, jak říká, to ne, to jistě ne. Nebude to dlouho trvat a zhubne, ňadra jí splasknou. Ale zase se

spraví. A možná že tam, kam jdou, bude lépe než v místech, kde byli. Fabián vysunul pochybovačně ret. Matka Viktorie zaplašila pochybnosti. Pročpak by neměli žít jako lidé, mít postel jako kmotr Tomáš ze třtinového mlýna? Fabián svažtil čelo: aha, už je to tady. Matka Viktorie trvala na svém a nutila mu svou vůli. Proč mají věčně žít jako vyvrhelové a prchat jako stepní zvěř? Jistě jsou na světě velkolepé věci. Mohou žít zalezlí jako zvířata? Fabián odpovéděl, že nemohou.

„Svět je velký.“

Pro ně byl ve skutečnosti maloulinký, ale ujišťovali se, že je velký, — a šli napůl s důvěrou, napůl s neklidem. Podívali se na hochy, kteří hleděli k vzdáleným vrchům, v nichž žily tajemné bytosti. „Načpak asi myslí?“ broukla matka Viktorie. Fabián se její otázce podívil a zavrčel nějakou námitku. Děti jsou zvířátka, nemyslí. Ale matka Viktorie opakovala otázku — a tatam byla mužova jistota. Ona má asi pravdu. Vždycky má pravdu. Teď chce vědět, co budou děti dělat, až vyrostou.

„Pást dobytek,“ mýnil Fabián.

Matka Viktorie protáhla tvář, potřásla hlavou, že ne, až při tom riskovala, že shodí plechovou truhlici. Panenko Maria, zbav nás podobné pohromy. Pást dobytek, to je nápad! Dojdou někam daleko, zapomenou na step, kde jsou nízké pahorky, šterk, vyschlé řeky, trní, supi, dodělávající zvířata,

umírající lidé. Nikdy se nevrátí, přemohou stesk, který poutá lidi z pustiny k stepi. Jsou snad volci, aby bez toho trní zašli smutkem? Usadí se někde daleko, přivyknou jiným mravům.

Fabián naslouchal ženíným snům s ohromením; povolil svalstvo a pytel s jídlem se mu svezl s ramene. Napřimil se, přitáhl náklad. Řeč matky Viktorie byla velmi užitečná: šli míli za míli a skoro si to ani neuvědomovali. Najednou se dostavila slabost. To bude asi hlad. Fabián pozvedl hlavu, zamrkal očima zpod černého propáleného okraje koženého klobouku. Poledne, možná trochu víc, možná trochu míň. Sklopil oslněné oči a snažil se na planině vypátrat stín nebo známku vody. Má opravdu hlad jako vlk. Znovu narovnal pytel, a aby ho udržel v rovnováze, šel nakřivo, jedno rameno výš, druhé níž. Důvěřivá nálada matky Viktorie už na něj nepůsobila. Ona se ještě drží svých výmyslů. Chudák. Vymýšlet podobné plány s prázdným žaludkem a přitom mít na hlavě truhlici a bandasku, které jí svou tíží srážejí hlavu do ramen!

Šli si odpočinout pod větve bumelie; žvýkali hrsti mouky a kousky masa, z lahvice vypili několik hltů vody. Pot na Fabiánově čele usychal a mísil se s prachem, který vnikal do hlubokých vrásek a vpíjel se do řemene klobouku. Malátnost zmizela, žaludek se uklidnil. Až odsud vytáhnou, tykvice už nebude křivit matce Viktorii záda.

Pudově hledal v pustině znamení vody. Ostrý mrazík mu přeběhl po zádech. Vycenil žluté zuby v dětinském úsměvu. Jak to, že je mu zima v takovém vedru? Chvilku vyjeveně civěl, díval se na ženu, děti, těžká zavazadla. Starší hoch s chutí ohlodával kost. Fabián si vzpomněl na fenku Baleiu, znovu ho zamrazilo a přihlouplý úsměv pohasl.

Kdyby tu nablízku našli vodu, napili by se do syta, napojeni by odcházeli, co noha nohu mine. Fabián to sdělil matce Viktorii a ukázal na prolákladlinu v povrchu země. To je napajedlo, či ne? Matka Viktorie vysunula nerozhodně ret a Fabián si na svou otázku odpověděl sám. Tak tedy on se nevyzná v podobných končinách? Mluví snad nesmysly? Kdyby byla žena souhlasila, Fabián by byl ochladl, protože mu chyběla jistota. Poněvadž měla matka Viktorie pochybnosti, Fabián se rozohňoval, snažil se jí naočkovat odvalu. Vymyslel si to napajedlo, popisoval je, lhal, aniž věděl, že lže. A matka Viktorie se rozehřívala, dodávala mu naděje. Jdou známými místy. Jaké je Fabiánovo zaměstnání? Zacházet se zvířaty, prohledávat na koni okolí. A on všechno proslídil. Tam za vzdálenými horami je jiný svět, z něhož jde strach; ale tady, na planině, zná nazpaměť každou rostlinu i zvíře, každou díru i kámen.

Hoši si lehli a usnuli. Matka Viktorie požádala

svého druha o křesadlo a zapálila si dýmku. Fabián si utočil cigaretu. Zatím byli spokojeni. Mlhavé napajedlo se stalo skutečností. Znovu rozvíjeli plány, kouř cigarety se mísil s kouřem dýmky. Fabián trval na svých místopisných znalostech, mluvil o služebním koni. Určitě uhyne, takové dobré zvíře. Kdyby šel s nimi, nesl by zavazadla. Nějakou dobu by žral suché listí, avšak za vrchy by už našel zelenou pastvu. Na neštěstí patří pánovi — jde to s ním ke konci, neboť není nikoho, kdo by ho nakrmil. Zemře přítel, vyhladovělý a plný boláků, zemře někde v koutě u plotu; bude pozorovat kolébaté supy na vratkých nohou, jak mu ohrožují zobákem oči. Pomyslení na příšerné ptáky, kteří svými ostrými zobáky ohrožují oči všeho živočišstva, naplnilo Fabiána hrůzou. Kdyby měli trpělivost, nažrali by se v klidu zdechliny. Ti draví nenažranci, létající v křivkách tam nahoře, nejsou trpěliví.

„Nenažranci.“

Je jich vždycky plno, nikdo neví, odkud se bere taková spusta supů.

„Nenažranci.“

Podíval se na pohyblivé stíny, které oživovaly pláň. Možná že to krouží nad ubohým koněm, který zhasl někde v koutě u plotu. Fabiánovi zvlhly oči. Ubohý kůň. Byl hubený, vypelichaný, hladový a koulel očima, které vypadaly jako oči člověka.

„Nenažranci.“

Co Fabiána rozhořčovalo, byl zvyk těch lotrů klovat do očí tvorům, kteří se už nemohli bránit. Napřímil se polekaně, jako by se už zvířata sletovala z modrého nebe a kroužila v úzkých kruzích, stále užších a užších, kolem něho, matky Viktorie a kolem chlapců.

Matka Viktorie zpozorovala na jeho utrápené tváři neklid a vstala také, vzbudila hochy a uspořádala ranec. Fabián se znovu chopil nákladu. Matka Viktorie mu rozvázala řemínek připevněný k opasku, vzala bandasku a upevnila ji dnem vzhůru na hlavu staršího hochy, na hadrovou podložku. Nahoru položila ranec. Fabián to schválil, usmál se, zapomněl na supy a na koně. Panečku. To je žena! Takhle mu ulehčila náklad a malý má slunečník. Váha bandasky byla nepatrná, ale Fabián se cítil lehkým, pevně vykročil a zamířil k napajedlu. Dojdou tam, ještě než se setmí, napijí se, odpočinou si a budou pokračovat v cestě při měsíčku. To všechno bylo nejisté, ale nabývalo to pevných tvarů. A zatím co se slunce sklánělo, rozhovor byl znovu navázán.

„Už jsem jedl špek, na kterém bylo víc chlupů,“ prohlásil Fabián, nebi, trní a supům navzdory.

„No a ne?“ zamumlala matka Viktorie. Na nic se neptala, jen potvrdila, co říkal.

Pomaloučku se začal rýsovat nový život, ještě

plný nejasností. Usadí se v malé osadě, což Fabiánovi, vychovanému v stepi, připadalo za těžko. Obdělají si kousek země. Pak se přestěhují do města, hoši budou chodit do školy, budou jiní než oni. Matka Viktorie se rozplývala. Fabián se smál, měl chuť zamnout rukama, kterými přidržoval otvor pytle a uzávěr pušky předovky.

Necítil pušku, pytel, drobné kaménky, které vnikaly do sandálů, zápach zdechlin, který zamořoval cestu. Slova matky Viktorie ho okouzlovala. Půjdou stále vpřed, dojdou do neznámé země. Fabián byl spokojen a věřil v tuto zemi, protože nevěděl, jaká je, ani kde je. Poslušně opakoval slova matky Viktorie, slova, která mumlala matka Viktorie, protože mu důvěřovala. A ponoření do svého snu, šli stále k jihu. Velké město a v něm plno statných lidí. Hoši ve škole, kde se budou učit nesnadným a užitečným věcem. Oni dva starouškové neužiteční, skončí jako pes, jako skončila Baleia. Co budou dělat? Zpomalili krok, zmocnil se jich strach. Dojdou do neznámé a obydlené země a už se od ní neodpoutají. A stepní pustina bude do ní dál posílat lidi. Stepní pustina bude posílat do města zdravé silné lidi, jako je Fabián, matka Viktorie a oba hoši.

OBSAH

<i>Několik poznámek o autorovi „Vyprahlých životů“</i>	7
<i>Stěhování</i>	17
<i>Fabián</i>	26
<i>Šatlava</i>	36
<i>Matka Viktorie</i>	48
<i>Mladší hoch</i>	57
<i>Starší hoch</i>	64
<i>Zima</i>	71
<i>Slavnost</i>	79
<i>Baleia</i>	92
<i>Účtování</i>	99
<i>Žlutý voják</i>	107
<i>Svět pokrytý peřím</i>	115
<i>Útěk</i>	123

SVĚTOVÁ ČETBA

Svazek 204

Řídí Dagmar Steinová, Zdeněk Štolba a Jiří Zapletal

GRACILIANO RAMOS

VYPRAHLÉ ŽIVOTY

Z portugalského originálu *Vidas secas*, vydaného nakladatelstvím José Olympio, Rio de Janeiro 1947, přeložila a předmluvu napsala Vlasta Havlínová. Graficky upravil František Muzika.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 925. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1959. Odpovědný redaktor Eduard Hodoušek.

Z nové sazby písmem garmond Horley Old Style Monotype vytiskl MÍR, novinářské závody 01, n. p., Praha 3. Formát papíru 70 × 92 cm — 4,95 autorských archů, 5,27 vydavatelských archů — D 581883

Náklad 14.000 výtisků — Thematická skupina 13/9
Vydání první

Cena kart. 3,50 Kčs
56/VIII-7

SVĚTOVÁ ČETBA

Větrná růžice Světové četby ukazuje do všech světových stran — v jejím programu jsou zastoupena klasická díla literatur celého světa. Edice dává už dnes, po dvou stech svazcích, pestrý a značně ucelený obraz světového písemnictví, přinášeje nejen slavná díla, ale i tvorbu spisovatelů méně známých, někdy i nezaslouženě opomíjených, bez jejichž hlasu by mohutný rejstřík pokrokové literatury byl značně ochuzen. Redakce si dala za úkol též důkladně čtenáře s knihami seznámit a informovat je blíže o autorech, které jim dává do ruky. Proto má každý svazek vedle poznámkového aparátu ještě komentář dvojího druhu: drobný slovníkový medailónek, z něhož se čtenář doví základní údaje o životě a díle spisovatele, a obsáhlejší literární studii, která se neobrací jen k vydanému dílu, nýbrž postihuje celého autora a jeho tvorbu. Souhrn těchto komentářů Světové četby by vytvořil dnes, po desíti letech její existence malý literárně historický slovník světové literatury.

Dosud došly tyto svazky:

1. NERUDA J., *Tyden v tichém domě*
2. GOGOL N. V., *Podobizna*
3. MAUPASSANT G. de, *Kulička*
4. TWAIN M., *Život na Mississippi*
5. ŽEROMSKI S., *Větrná feka*
6. ČECHOV A. P., *Step*
7. DICKENS CH., *Zuony novoroční*
8. BALZAC H. de, *Plukovník Chabert*
9. LERMONTOV M. J., *Lyrika*
10. RUBEŠ F. J., *Pan amanuensis na venku*
11. PRUS B., *Palác a barabizna*
12. POE E. A., *Neuvěřitelná dobrodružství*
13. HEINE H., *Passionál*
14. VOLTAIRE, *Candide*
15. KOCJUBYNSKYJ M., *Fata morgana*
16. LONDON J., *Láska k životu*
17. VAZOV J., *Strejcové*
18. PHILIPPE CH. L., *Otec Perdrix*
19. GORKIJ M., *Pekař Semjonov*
20. HAŠEK J., *Škola humoru*
21. STRUG A., *Podzemní lidé*
22. ŠTRAŠIMIROV A., *Choro*
23. KOROLENKO V. G., *Mezi špatnými lidmi*
24. CERVANTES M., *Cikánečka*
25. ŠEVČENKO T., *Umělec*
26. MACHA K. H., *Máj, Márinka*
27. TOLSTOJ L. N., *Polihuška*